

TAIDEVAIHDE

- Kaksisuuntaista kotoutumista taiteen
ja sosiaalityön keinoin

Mirja Hiltunen, Enni Mikkonen,
Maria Huhmarniemi & Merja Laitinen (toim.)

Taidevaihde

- Kaksisuuntaista kotoutumista taiteen ja sosiaalityön keinoin

TAIDE*VAIHDE*

– Kaksisuuntaista kotoutumista
taiteen ja sosiaalityön keinoin

Toimittajat

Mirja Hiltunen, Enni Mikkonen,
Maria Huhmarniemi & Merja Laitinen

Rovaniemi 2018

© Kirjoittajat, kuvaajat ja Lapin yliopisto

Taitto: Anna-Mari Nukarinen
Kannen kuvat: Karoliina Paatos, Santeri Karttunen,
Timo Kinnunen ja Kalomoira Douranou

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisu C.
Katsauksia ja puheenvuoroja 58.

Pohjolan Palvelut Oy, Rovaniemi 2018

Julkaistaan painettuna ja PDF:nä

ISSN 1236-9616
ISBN 978-952-337-107-1 (nid.)
ISBN 978-952-337-108-8 (pdf)

TAIDEVAIHDE KOKEMUKSENA

MARIA HUHMARNIEMI

Avoimia ja iloisia nuoria. Varautuneita ja sulkeutuneen oloisia nuoria. Puheensorina ja hymyileviä kasvoja. Hiljaisuus ja alaspäin käännettyjä katseita. Yhteisymmärrystä ja väärinymmärryksiä. Yhteen hiileen puhaltamista ja neuvotteluja. Taiteellista työskentelyä materiaaleineen ja työvälineineen – nämä muistikuvat nousevat esiin, kun palautan mieleeni hetkiä Taidevaihte-hankkeen ajalta.

Nuorten taidetyöpajat ovat olleet näkyvin osuus Taidevaihte - Nuorten kaksisuuntainen kotoutuminen 2016–2018 -hankkeessa. Pajojen ohjaajia ovat olleet Lapin taiteilijaseuran ja Monitaideyhdistys Pisteen rekrytoimat taiteilijat sekä Lapin yliopiston opiskelijat. Ohjaajista ja osallistujista osa on ollut kantasuomalaisia ja osa maahanmuuttaneita. Maahanmuuttajat ovat olleet, sekä pakolaistaustaisia ihmisiä että heitä, jotka ovat tarttuneet kansainvälistymisen mahdollisuuksiin ja muuttaneet esimerkiksi opiskelun, työn ja ihmissuhteiden vuoksi. On ymmärrettävää, että näiden ryhmien toiminnassa ja yhteen kokoamisessa on ollut haasteita – kuten myös onnistumisia ja palkitsevia kohtaamisia. Taidevaihte-hanke onkin ollut sen toteuttajille eräänlainen opintopolku. Tässä julkaisussa taidetoiminnan ohjaajat ja osallistajat kuvailevat työpajoja ja niiden kokemuksia.

Käytännön kehittämistyön rinnalla Taidevaihte-hanke on sisältänyt reflektointia sekä analyttistä ja käsitteellistä kehittämistä, ohjausta ja arviointia. Lapin yliopiston professorit, opettajat ja tutkijat ovat paneutuneet kaksisuuntaisen kotoutumisen menetelmiin ja taustalla vaikut-

taviin arvoihin ja paradigmoihin sekä sosiaalityön, kuvataidekasvatuksen ja taidemaailman yhteistyöhön. Tässä julkaisussa Mirja Hiltunen, Merja Laitinen ja Enni Mikkonen avaavat hankkeeseen liittyneen tutkimuksen näkökulmia kirjoituksissaan. Myös opiskelijat ovat osallistuneet tutkimukselliseen kehittämiseen pro gradu -tutkielmissaan. Hankkeeseen liittyvien julkaisujen luettelo löytyy julkaisun lopusta. Taidetoimintaa ja sen tuloksia on esitelty artikkelien ja kirjoitusten lisäksi näyttelyissä ja myös ne on koottu samaan luetteloon.

Kuvataideopettajat ry:n vuosittain myöntämä Myötätuulta kuvataiteesta -kunniakirja myönnettiin Taidevaihte-hankkeelle vuonna 2017. Se on merkittävä tunnustus hankkeessa tehdystä kehittämistyöstä.

Taidevaihte-hankkeen toteuttajina ovat olleet Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan kuvataidekasvatuksen pääaine, Lapin yliopiston sosiaalityön oppiaine, Lapin taiteilijaseura ja Monitaideyhdistys Piste. Hankkeen projektipäällikkönä toimi vuodesta 2016 kesään 2018 taiteilija Ninni Korkalo ja viimeisenä syksynä yliopistonlehtori Maria Huhmarniemi. Hankkeen rahoittajia ovat olleet Euroopan sosiaalirahasto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Lapin yliopisto, Monitaideyhdistys Piste ja Lapin taiteilijaseura.

Maria Huhmarniemi (TaT) on Lapin yliopiston yliopistonlehtori ja Lapin taiteilijaseuran hallituksen puheenjohtaja.

SISÄLLYSLUETTELO

MIRJA HILTUNEN & ENNI MIKKONEN & MERJA LAITINEN

Yli kulttuuri- ja oppiainerajojen:

Taidekasvatus ja sosiaalityö kaksisuuntaista kotoutumista tukemassa 8

HENRIKKA HIETANIEMI

Kohtaamispaikkana kokeellinen videotaidetyöpaja

Future Reflections -videotaidetyöpaja 15

KALOMOIRA DOURANOU

Embracing multiculturalism through participatory theatre methods

My Stage / Mun Stage – Participatory theatre project 18

SANTERI KARTTUNEN

Nuorten katukulttuuria

Jäämerentien alikulkumaalaus Metamorphosis -projektissa 20

MATTI MARTISKAINEN

Matala kynnyks tanssiin

Metamorphosis Katutanssityöpajat 22

JUHA MYTKÄNIEMI

Väriä seinille

Seinämaalausspektaakeli 24

TIMO VEIKKO KINNUNEN

Kulttuurisen moninaisuuden ja eettisten kysymysten pohdintaa yläkoulussa

9. luokkalaisten monialaiset oppimiskokonaisuudet 26

MATILDA TAIPALE

Elokuvatuotanto oppijoiden ehdoilla

Taidevaihte kouluympäristössä osana monialaisia opintoja 28

ANNI HINTSALA

OMA TILA

Osallisuutta ja kaksisuuntaista kotoutumista 30

PAULA PIETILÄ

Varjoissa on mahdollisuus

Kylmä talvi -varjoteatterityöpajat. 32

PAULA PIETILÄ

Ponnistuksia kohti toiminnallista yhteisöä

Amispäivä-projekti 34

JUHA MYTKÄNIEMI

Sirkus, tanssi, graffiti ja valokuvaus valloittaa

STGV-Summer Camp 36

SANDRINE CÔTÉ

Between language learning and art making:

the case of Finnish language students in the context of the artgear project .38

ENNI MIKKONEN

Kaksisuuntainen kotoutuminen

- Taiteen ja sosiaalisen kohtaamisia 41

Taidevaijde -hanke

toimijat 46

Tutkimusartikkelit,

joissa Taidevaijde-hanketta käsitellään 48

YLI KULTTUURI- JA OPPIAINERAJOJEN:

TAIDEKASVATUS JA SOSIAALITYÖ KAKSISUUNTAISTA KOTOUTUMISTA TUKEMASSA

MIRJA HILTUNEN & ENNI MIKKONEN & MERJA LAITINEN

Taiteen ja kulttuurin merkityksen tiedostaminen ja vahvistaminen osaksi kaksisuuntaisen kotoutumisen tukemista on ollut yksi merkittävä Taidevaijde-hankkeen tavoitteista. Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen ja sosiaalityön oppiaineiden yhteistyössä on lisäksi haettu suuntia tutkimusyhteistyöhön taideperustaisen toimintatutkimuksen kehyksessä.

Lähtökohtana rajojen ylitykset

Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen ja sosiaalityön oppiaineet ovat toimineet viimeisen kymmenen vuoden ajan yhteistyössä useissa hankkeissa. Tavoitteenamme on ollut kehittää tieteidenvälisiä ja monimenetelmällistä tutkimuskulttuuria. Taidevaijde-hankkeessa yhteistyökumppaneina ovat lisäksi olleet paikalliset taiteilijaseurat sekä moninaiset muut sidosryhmät. Tällä joukolla lähdimme taideperustaisesti luomaan maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaisten nuorten kohtaamisen tiloja taiteen, tieteen ja kulttuurien rajoja ylittäen.

Toiminta pohjautuu kulttuurienvälisyydelle eli interkulttuurisuudelle, jossa pyritään vastavuoroiseen vuorovaikutukseen (mm. Kallio-Tavin, 2017). Taidevaijde-hankkeen laajempuna tavoitteena on edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta tukemalla nuorten kaksisuuntaista kotoutumista, osallisuutta ja toimijuutta (mm. Bisman, 2004). Se on konkretisoitunut työpajoissa siltojen rakentumisena nuorten välille heidän taustansa huomioiden ja niistä riippumatta.

Työpajojen toimintaa ovat ohjanneet kysymykset: Millaista taidetta osallistujat tuottavat liittyen heidän kotoutumisprosessiinsa? Millaisia kokemuksia osallistujat tuovat esiin heidän tuoksissaan liittyen toimijuuteen, kuulumiseen tai marginalisaatioon? Miten sosiaalisesti sitoutunut taide ja yhteisöllinen taidekasvatus tukevat ko-

totutumisprosessia? Miten taide voi tuoda esiin kotoutumisprosessissa vaikuttavia hierarkioita ja etuoikeuksia? Työpajat ovat osoittaneet, että taiteellinen toiminta voi paljastaa osallistujalle nykyistä paikkaansa ihmisenä ja työryhmän jäsenenä sekä tukea näin myös kaksisuuntaisen kotoutumisen vastavuoroisuutta.

Hankkeen kehittämistyötä on tukenut käytännön toiminnan ja tieteen vuoropuhelu. Taideperustainen toimintatutkimus pohjautuu erilaisille kohtaamisille ja yhteistyölle taideprosesseissa ja niihin kiinnittyvässä tiedon tuottamisessa.

Yhteistyön äärellä olemme pohtineet, mitä sosiaalityön asiantuntijuus voi tuoda kuvataidekasvatukselle ja toisaalta, miten taideperustaiset menetelmät tukevat sosiaalityön tutkimusta ja käytäntöä. Olemme huomanneet, että nämä kaksi tieteen- ja tutkimusalaa kohtaavat tiedon, tietämisen ja toiminnan tasolla sekä arvopohjaltaan. Molemmat voivat toimia sosiaalisen muutoksen ja osallisuuden edistämisen välineinä erityisesti marginaalisten ryhmien osalta. Sekä taideperustainen toiminta että sosiaalityön prosessit vaativat luovuutta ja avoimuutta. (ks. myös Garber, 2004; Hiltunen, 2009; Hiltunen & Huhmarniemi, 2010; Ranta-Tyrkkö, 2010.)

Luovuus tieteidenvälisessä tutkimuksessa nojaa vuorovaikutukseen, sidoksiin, tunteisiin, aikaan ja paikkaan. Taidemenetelmillä voidaan

kehittää esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden amatillista itseymmärrystä ja refleksiivisyyttä. Ne toimivat myös vaihtoehtoisina menetelminä, joiden avulla voidaan saavuttaa marginaalista ja hiljaista tietoa. (Honkakoski, 2017; Leavy, 2017; Rantala & Hiltunen, 2013). Sosiaalityön asiantuntijuudella ja tutkimusperinteillä puolestaan tuodaan ymmärrystä yhteiskunnan, yhteisöjen ja yksilöiden suhteista sekä moninaisten rakenteiden vaikutuksista ihmisten elämään. Sosiaalityö syventää myös ymmärrystä marginaalisuudesta, voimaantumisen ja valtautumisen prosesseista sekä sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta.

Olemme kehittäneet tutkimusmenetelmää, joka yhdistää taideperustaista toimintatutkimusta (Jokela, 2017; Jokela, Hiltunen & Härkönen, 2015) ja sosiaalityön tutkimusta. Tieteidenvälinen ja metodeja yhdistävä tutkimus voi kokemuksemme mukaan tavoittaa tietoa, joka on vaikeasti tavoitettavissa ”perinteisillä” tutkimusmenetelmillä. Taidevaihe-hankkeessa rajoja ylittävä toimintatutkimus on tuottanut uusia keinoja tiedontuottamiseen, kotoutumisen edistämiseen ja nuorten osallisuuteen Pohjois-Suomessa. Tässä raportissa avaamme näitä keinoja kuvailemalla hankkeen työpajoja, niissä käytettyjä metodeja, sosiaalista dynamiikkaa, tuloksia ja tuotoksia. Hankkeen tuloksena on syntynyt useita opinnäytetöitä, yhteisartikkeleita sekä ennen kaikkea käytännön esimerkkejä, miten ja mitä saadaan aikaan oppianeainerajat ylittävällä innostuksella ja yhteistyöllä. Sanojen ja käsitteiden kyllästyessä tutkimusmaailmassa toisenlainen tapa esittää tietoa on vielä vähäistä. Tähän halusimme oppianeainerajat ylittävässä yhteistyössämme kannustaa opiskelijoita ja samalla paneutua taideperustaisen toimintatutkimuksen ja sosiaalityön menetelmien kehittämiseen.

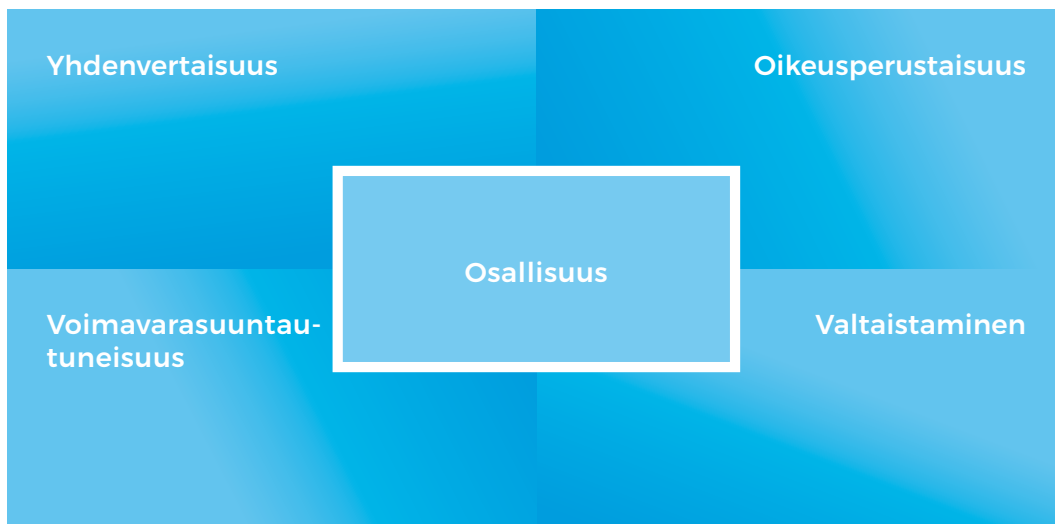
Taideperustainen toimintatutkimus kehittää osallistavia ja dialogisia tutkimusmenetelmiä, jotka perustuvat osallistujien toimijuudelle ja vastavuoroisuudelle (Jokela, Hiltunen & Härkönen, 2015). Yhdistämällä sosiaalityön ja kuvataidekasvatuksen tutkimusta, käsitteitä ja metodeita, tuomme uusia näkökulmia kaksisuuntaisen kotoutumisen prosesseihin. Tämä mahdollistaa muun muassa valtahierarkioiden ja epäoikeu-

denmukaisuuksien esiintuomisen ja purkamisen tutkimusprosesseissa, kulttuurien välisissä kohtaamisissa ja taideperustaisessa toiminnassa. Pitkällä tähtäimellä tällä on mahdollisuus tuottaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja vähentää erilaisia sosiaalisia jakolinjoja. Uudet näkökulmat lisäävät kestävyyttä ja kehitystä erityisesti pohjoisessa kontekstissa.

Taiteesta osallisuutta – kohti kaksisuuntaista kotoutumista

Työpajoissa tuotiin esille taideperustaisin menetelmin omaa elämäntarinaa, tunteita, asenteita, arvoja ja mielipiteitä. Osallisuuden kautta työpajoihin osallistuva nuori saattoi kokea itsensä subjektiksi ja toimijaksi, mikä luo hyvinvointia ja jaksamista elämään. Siinä missä osallistumisella viitataan toiminnallisuuteen, voidaan osallisuus määritellä kokemukselliseksi ja identiteettiin ankkuroiduksi tunteeksi jäsenyydestä, yhteisöön kuulumisesta sekä yhteiskunnassa vaikuttamisesta. Osallisuus, osallistuminen ja kotoutuminen edellyttävät vuorovaikutusta erilaisten ihmisten ja tahojen välillä sekä monenlaisten verkostojen ylläpitämistä ja luomista. Kaksisuuntaisen kotoutumisen kannalta tärkeässä roolissa ovatkin olleet juuri toimintamuodot, jotka kannustavat vuorovaikutukseen ja suorastaan vaativat yhteistyötä. Olemme tukeneet työpajoissa osallisuutta ankkuroiden sen vahvasti ihmisoikeuksiin, tasa-arvoon ja yksilöiden yhdenvertaisuuteen. Toimintaa ovat ohjanneet voimavarasuuntautuneisuus ja valtaistava työskentelyote (Kuvio 1.).

Aikalaistaiteen materiaalit, mediat ja esittämisen tavat ovat sekoittuneet sekä muuntuneet työpajoissa, samoin kuin työpajoissa sovelletut tekniikat ja materiaalit. Taiteen avulla voidaan asettua fiktiivisen ja faktan, tunteiden ja rationaalisen, konkreettisen ja abstraktin, sekä yksilön ja yhteiskunnan välisille rajapinnoille (Honkakoski, 2017; Leavy, 2008, 2017). Näiden rajojen ylittäminen turvallisessa, vastavuoroisessa toiminnassa lisää osallisuuden mahdollisuuksia erityisesti sellaisten ihmisten osalta, jotka kohtaavat rakenteellisia esteitä osallisuuden toteutumisessa. Näitä rakenteellisia esteitä

Kuvio 1. Osallisuuden ankkurit.

maahanmuuttajataustaisten ihmisten kohdalla voivat olla esimerkiksi syrjivät työelämäkäytännöt, riittämätön koulutus tai kielitaito, kulttuuriset ennakkoluulot tai rasismi. Taideperustaisella toiminnalla, joka tähtää sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, voidaan tuoda esiin ja haastaa noita rakenteita, mikä lisää osallisuuden mahdollisuuksia (Garber, 2004; Hiltunen, 2009).

Näemme kaksisuuntaisen kotoutumisen prosessina, jossa vaikuttavat poliittiset, taloudelliset, etniset ja sukupuoleen liittyvät hierarkiat ja valtarakenteet (mm. Dominelli, 2010). Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoittelemisen edellytyksenä on, että taideperustaisessa toiminnassa tarkastellaan kriittisesti noita valtahierarkioita. Kaksisuuntaisuus tarkoittaa, että maahan muuttavat ja paikalliset ihmiset sitoutuvat vastavuoroiseen prosessiin muuttuvassa ja moninaistuvassa yhteiskunnassa. Tässä prosessissa huomioidaan erityisesti toimijat erilaisista sosiaalisista marginaaleista, ja siinä maahanmuuttajat ovat kotoutumisen asiantuntijoita.

Taidevaihteen osallistujat kertoivat moninaisia kertomuksia kotoutumisestaan. ”Onnistuneeseen” kotoutumiseen ei ole yhtä ainoa oikeaa mallia. Se ei etene suoraviivaisesti, vaan se on moninaisista dialogeista muodostuva ja elävä prosessi, joka lähtee yksilön subjektiivisesta tilanteesta ja rakentuu hänen tavoitteidensa suuntaamana.

Voidaankin kysyä, onko kotoutumiseen liittyen mahdollista määritellä tiettyä maalia, vai onko se ennemmin alati jatkuvaa ja muuttuvaa liikettä ja vuoropuhelua, jossa eri osapuolet ovat vastavuoroisella matkalla? Kotoutumisprosessiin vaikuttavat moninaiset yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät, sekä yksilön menneisyyden tapahtumat ja tulevaisuuden näkymät. Kotoutumista edistämään pyrkivissä prosesseissa on myös riskinä kulttuurinen toiseuttaminen (mm. Jönsson, 2013). Kulttuurisia tekijöitä voidaan ylitulkita, tai yksilöihin, ryhmiin, tilanteisiin ja näiden erityispiirteisiin liittyviä tekijöitä voidaan yhdenmukaistaa ja yksinkertaistaa vahingoittavalla tavalla. (Esim. Määttä, 2017.) Tämä voi lisätä stereotyyppioita ja vahvistaa jakolinjoja ”meihin” ja ”muihin”. Liian suoraviivaiseen kotoutumisprosessiin pyrkiminen jättää huomiotta ne rakenteet, jotka vaikuttavat kotoutumisprosessiin, tuottavat toiseutta ja rajoittavat osallisuutta.

Hankkeen toiminnot osoittavat, että taide menetelmät mahdollistavat kotoutumiseen liittyvien haasteiden esiintuomista ja ilmaisemista, vahvistavat vuorovaikutusta sekä voivat toimia yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineinä. Kun yhteistä puhuttua kieltä ei ole tai ymmärrys perustuu hyvin erilaisille kulttuurisille taustoille, yhdessä toimiminen taiteen keinoin tuottaa uusia välineitä kohtaamiselle ja sitä kautta kotoutumiselle ja

erilaisten kuulumisen kokemusten rakentumiselle. Taideperustainen työskentely voi tuottaa intuitiivista, esteettistä ja moninaisia sosiaalisia rajoja ylittävää tietoa. Se tuo esiin kotoutumisprosessien ja maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn mahdollisuuksia, avainkohtia ja haasteita.

Eteenpäin

Yhteistyömme on vahvistanut käsitystä siitä, että ”hyvät aikomukset” eivät riitä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoittelussa, vaan tarvitaan konkreettisia välineitä, jotka haastavat epäoi-

keudenmukaisia rakenteita ja lisäävät osallisuutta. Taidemenetelmiin pohjautuva, rajoja ylittävä yhteistyö niin tutkimuksen, taiteen kuin eri kulttuurien välillä toimii tällaisena välineenä. Taideperustainen toimintatutkimus yhdistää nämä tulokulmat. Se tarjoaa väyliä tuoda esiin eri merkityksiä ja tunteita, sekä luo tilaa nähdä ja kuulla toisin. Tämä on entistä tärkeämpää yllirajaisessa maailmassa, jossa erilaiset ongelmat, katastrofit ja kriisit vaativat kohtaamisia moninaisten ihmisryhmien ja kulttuurien kanssa heidän ehdoillaan ja yhteistyössä heidän kanssaan.

Mirja Hiltunen (TaT, KM) on Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen professori ja Oulun yliopiston dosentti, alana yhteisöllinen taidekasvatus ja taiteen soveltava käyttö.

Enni Mikkonen (YTT) on tutkijatohtori sosiaalityön oppiaineessa Lapin yliopistossa. Hän on tutkinut hankkeessa sosiaalityön ja taideperustaisten menetelmien

yhdistämistä tutkimuksessa sekä kotoutumisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi.

Merja Laitinen (YTT) on professori sosiaalityön oppiaineessa ja dekaani yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa Lapin yliopistossa.

LÄHTEET

- Bisman, C. (2004). Social work values: the moral core of the profession. *British Journal of Social Work* 34:1, 109–123.
- Dominelli, L. (2010). *Social Work in a Globalizing World*. Cambridge/Malden: Polity Press.
- Garber, E. (2004). Social justice and art education. *Visual Art Research* 30:2, 4–22.
- Hiltunen, M. (2009). Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä. *Acta electronica Universitatis Lapponiensis*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201111141039>
- Hiltunen, M. & Huhmarniemi, M. toim. (2010). *Rälläkkä ja sivellin. Taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi*. Haettu 15.9.2018 osoitteesta http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/paattyneet-hankkeet/nuorten-hyvinvoinnin-ankkurit/Rallakka_ja_sivellin_julkaisu.pdf
- Hiltunen, M.; Mikkonen, E; Niskala, A., Douranou, K. & Patrignani, E. (2018). My Stage – sharing and creating a story of our past, present, and future in Finnish Lapland, *Synnyt / Origins* | 1 / 2018. https://wiki.aalto.fi/pages/viewpage.action?pageId=139659880&preview=/139659880/139659875/HiltunenEtAl_synnyt_june2018.pdf
- Honkakoski, A. (2017). Taiteen ja sosiaalisen työn rajalla – kohtauspaikkana draama. *Acta Universitatis Lapponiensis* 341. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Rantala, P. & Hiltunen, M. (2013). Tieto syntyy toiminnassa – Toimintatutkimusta taiteen ja työelämän rajapinnoilla. Teoksessa Rantala, P. & Jansson, S.-M. (toim.). Taiteesta toiseen: taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia. *Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä* 10 (s. 143–150). Rovaniemi: Lapin yliopisto. Haettu 15.9.2018 osoitteesta <http://theatreworks.fi/wp-content/uploads/2014/02/Nettiversio.pdf>
- Jokela, T. (2017). Art of Art Education through art-based action research for the North, teoksessa M. Fritsche & A. Schnur (toim.) *Fokussierte Komplexität – Edenen von Kunst und Bildung* (s. 55–67). Oberhausen. Athena.
- Jokela, T.; Hiltunen, M. & Härkönen, E. (2015). Art-based Action Research – Participatory Art for the North. *International Journal for Education through Art* 11:3, 433–448.
- Jönsson, J. H. (2013). Social Work beyond Cultural Otherisation. *Nordic Social Work Research* 3:2, 159–167.
- Kallio-Tavin, M. (2017). Becoming Culturally Diversified. Teoksessa M. Kallio-Tavin (toim.), *Conversations on Finnish Art Education*. Helsinki: Aalto-yliopisto.
- Leavy, P. (2009). *Method meets art: Arts-based research practice*. New York: Guilford Press.
- Leavy, P. (2017). Introduction to Arts-Based Research, teoksessa P. Patricia (toim.), *Handbook of Arts-Based Research* (s. 3–21). New York: Guilford Press.
- Määttä, T. (2017). Broadening Social Work's Framework on Place and Belonging: An Investigation into Identity Processes Intersected by Experiences of Migration. *British Journal of Social Work*, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx112>
- Ranta-Tyrkkö, S. (2010). At the Intersection of Theatre and Social Work in Orissa, India: Natya Chetana and Its Theatre. *Acta Universitatis Tamperensis* 1503. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Kuva: Paula Pietilä.

Kuva: Paula Pietilä.

Kuva: Josefiina Jokiaho.

Tanssikuvat: Karoliina Paatos.

PROJEKTIT

Kuva: Anni Hiintsala.

Kuva: Kalomoira Douranou.

Kuva: Juliana Semenova.

Kuva: Santeri Happonen.

Kuva: Karoliina Paatos.

Ensimmäisen tapaamiskerran työskentelyä nuorisokeskus Mondella.

KOHTAAMISPAIKKANA KOKEELLINEN VIDEOTAIDETYÖPAJA

FUTURE REFLECTIONS -VIDEOTAIDETYÖPAJA

HENRIKKA HIETANIEMI

Future Reflections -työpajassa Taidevaihde-hankkeen teemoja lähestyttiin kollaasimaisen videotyöskentelyn keinoin. Toiminnassa keskityttiin erityisesti kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämiseen tukemalla nuorten kohtaamista ja vuorovaikutusta. Lähtökohtana oli pyrkimys luoda osallistujille tila kohdata toisensa ja pohtia tulevaisuutta tekemisen ja omakuvan kautta.

Työpajan rakentuminen

Future Reflections -videotaidetyöpaja oli ensimmäinen Taidevaihde-hankkeessa järjestetty toiminto. Työpaja järjestettiin keväällä 2016 nuorisokeskus Monden tiloissa Rovaniemellä. Kokonaisuuden teemana oli tulevaisuus ja siihen liittyvät ajatukset, toiveet ja pelot. Työskentely teeman parissa tapahtui yhdistelemällä erilaisia kuvataiteen ja mediataiteen tekniikoita, kuten valokuvausta, kollaasia, kirjoittamista, piirtämistä ja improvisaatiota. Toiminnasta pyrittiin rakentamaan yhdessä tekemiseen ja keskusteluun kannustavaa yhteisöllisen taidekasvatuksen (esim. Hiltunen 2009) periaatteisiin pohjautuen. Työpajan suunnittelusta ja ohjaamisesta vastasivat kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelija Henriikka Hietaniemi, audiovisuaalisen media-kulttuurin maisteriopiskelija Miina Alajärvi sekä säveltäjä-kuvataiteilija Johanna Ruotsalainen.

Työpaja kokoontui neljä kertaa ja yhteensä yhdeksän tuntia. Työskentelyyn ja videoteokseen valmistamiseen osallistui intensiivisesti 14 nuorta sekä työpajan ohjaajat ja Taidevaihde-hankkeen edustajia, kuten projektipäällikkö ja yliopiston henkilökuntaa. Osallistujiin lukeutui niin suomalais- kuin maahanmuuttajataustaisia miehiä ja naisia. Osallistujien määrä vaihteli 10–15 välillä eri työpajakerroilla. Jotkut nuorista osallistuivat vain yhdelle tapaamiskerralle ja toiset useammalle. Suuri osa ryhmästä koostui Mondella aikaansa viettävistä nuorista, jotka kutsuttiin työpajan alussa henkilökohtaisesti mukaan.

Kokonaisuudessa toteutettiin yhteinen teos, jossa työpajaan osallistuneet nuoret ja heidän tulevaisuusajatuksensa ja tarinansa lomittuvat kerroksellisesti toisiinsa yhdeksi kokonaisuudeksi. Kuvamateriaali rakentuu monista elementeistä, joita on kuvaustilanteessa heijastettu päällekkäin. Videon ääniraita koostuu osallistujien eri kielillä ilmaisemista tulevaisuuteen liittyvistä sanoista ja muista heidän äänityksistään, joista yhdessä muodostuu rytmisen kokonaisuus. Videoteos on ollut esillä Rovaniemen Taiteiden yössä 2016 sekä Lapin yliopiston galleriassa loppuvuodesta 2016 sekä osana Taidevaihde-projektinäyttelyä joulukuussa 2017. Teos on vapaasti katsottavissa verkossa osoitteessa: <https://vimeo.com/182977993>.

Haasteita ja mahdollisuuksia

Future Reflections oli lyhytkestoinen ja pilottiluontoinen avaus Taidevaihde-hankkeen teemoihin. Kuitenkin jo lyhyessä ajassa työpajasta syntyi

Osallistajat kertoivat ajatuksiaan tulevaisuudesta sanoin ja kuvin.

Videon tekemisessä hyödynnettiin piirtoheittimiä.

kohtaamispaikka eri taustoista tuleville nuorille ja tarve keskustelulle ja kokemusten jakamiselle tuli esiin. Työpajassa onnistuttiin luomaan keskinäisen luottamuksen ilmapiiri ja työskentely oli osallistujien palautteen perusteella mielekästä. Työpajan ohjaajat tiedostivat olevansa toiminnassa osallistujien lailla osallisina kaksisuuntaiseen kotoutumiseen. He pyrkivät nuoriso-ohjaajamaiseen ohjaamiseen tyyliin ja toimimaan tasavertaisina ryhmän kanssa, mikä havaittiin toimivaksi lähestymistavaksi.

Työpajan keskeiseksi haasteeksi nousi yhteisöllisen taidekasvatuksen periaatteiden (Hiltunen 2009, 255–260) soveltaminen lyhytkestoisessa toiminnassa. Toiminnan lähtökohdaksi asetettiin keskustelevuus ja osallistujalähtöisyys, mutta samalla työpajalle asetettiin myös teostavoite. Teoksen syntyminen nähtiin tärkeänä, sillä sen kautta toiminnalle syntyi päämäärä ja samalla valmis teos kokoaisi työpajan teemat ja jaetut kokemukset myös muille esitettäväksi ja näkyviksi. Työskentelykertojen myötä nämä tavoitteet kuitenkin tuntuivat asettuvan kilpailemaan vähästä käytettävissä olevasta työpaja-ajasta. Tärkeää olisikin paremmin huomioida, että aikaa keskustelulle on niissä hetkissä, joissa sitä syntyy. Toiminnan rakentaminen osallistujien ehdoilla myös motivoi ja sitouttaa tekemiseen.

Toinen haaste liittyy dialogisuuden toteutumiseen tilanteessa, jossa yhteistä kieltä ei ole.

Työpajan työskentelykielenä käytettiin suomea ja englantia. Muut osallistujat toimivat tulkkina heille, jotka eivät näitä kieliä osanneet. Taide-työskentelyssä itse toiminta ja taide voidaan käsittää yhteisenä kielenä (Korkalo & Levonen-Kantomaa 2014, 35–36.) ja osittain yhdessä tekeminen korvaakin puuttuvaa yhteistä kieltä. Ymmärrys välittyy toimintana ja kuvina. Kielitaito oli työpajassa kuitenkin selkeä osallistujia eriarvoistava tekijä. Kommunikointi ilman yhteistä kieltä oli hidasta ja turhauttavaa puolin ja toisin, kun omaa viestiä ei aina saanut välittymään. Kotoutumista edistämään pyrkivässä toiminnassa olisikin eduksi, jos käytettävissä olisi tulkki tai työryhmään kuuluisi tasapuolisesti eri osallistujien äidinkieliä taitavia henkilöitä.

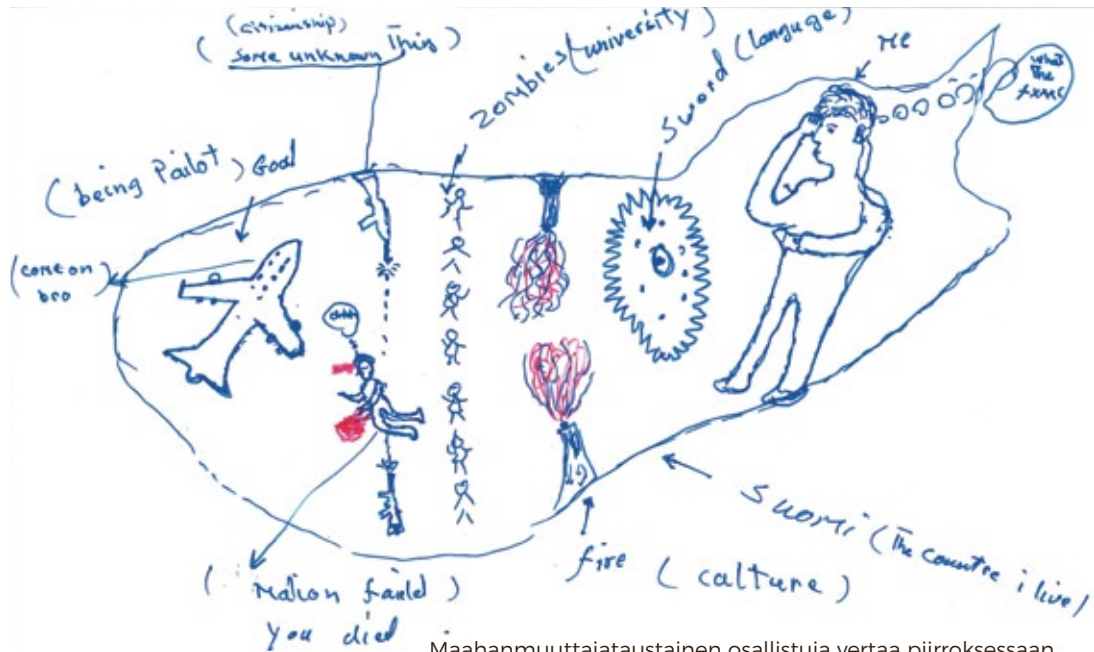
Työpajassa työskenneltiin liikkuvan kuvan, äänen ja omakuvan parissa. Valitut työskentelymenetelmät sisältävät jo itsessään yhdessä tekemisen elementin, minkä takia ne soveltuivat kaksisuuntaiseen kotoutumiseen ja vuorovaikutukseen kannustavaan työpajaan hyvin. Videon ja valokuvan keinoin nuoret pääsivät työstämään omakuvaansa ja rakentamaan sitä itse haluamansa kaltaiseksi niin konkreettisesti kuin kuvainnollisestikin. Kuvaustilanteessa nuori loi ikään kuin

"I am so happy that we join. I like to contact with different people. I understand something. I learn something from them and... This is good I think."
-Osallistunut nuori

koreografian ja ohjasi muita toteuttamaan sen haalamalla tavalla. Vaikka videon ja äänen kanssa työskentely vaatii erityistä laitteistoa ja jälkityöstäminen ottaa oman aikansa, on tekniikoilla kuitenkin etunsa. Ne tuntuivat olevan myös nuorille innostavia ja itsensä näkeminen osana valmistusteosta oli tärkeä elämys.

Kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämiseen pyrkivässä taidetoiminnassa ollaan itsestään selvästi tekemisissä monikulttuurisuuden teemojen kanssa. Future Reflections -työpajassa monikulttuurisuutta pyrittiin jäsentämään kulttuurisen moninaisuuden käsitteen (Räsänen 2015, 56–60.) kautta. Sen myötä tärkeäksi nousee etnisten ja kielellisten erojen huomioimisen lisäksi myös muut yksilön kulttuuri-identiteetin ulottuvuu-

det. Erojen ohella on myös yhtäläisyyksiä: nuoret ovat keskenään suunnilleen saman ikäisiä, asuvat samassa kaupungissa ja myös sukupuolisuuden kokemukset voivat yhdistää. Lisäksi nuorilla on valtava määrä erilaisia taitoja ja kiinnostuksia, joista syntyy pohja tutustumiselle ja tekemiselle. Toimintaa tulisikin rakentaa nämä asiat huomioiden niin, että nuoret kohdataan toiminnassa kaikkine ominaisuuksineen, ei vain suomalais- tai maahanmuuttajataustakseen perustuen. Nähdäkseni kaksisuuntaisen kotoutumisen ydin on juurikin tasa-arvoisessa kohtaamisessa, jossa molemmat ovat toisilleen vertaisia. Parhaimmillaan taideperustainen työskentely toimii tällaisen kohtaamisen tilan avaajana.

Maahanmuuttajataustainen osallistuja vertaa piirroksessaan tulevaisuuttaan peliin, jossa täytyy selviytyä erilaisista haasteista.

Kirjoittaja Henriikka Hietaniemi, TaM, kuvataidepedagogi ja luokanopettaja. Kirjoittajan keväällä 2018 valmistunut pro gradu -tutkielma tarkastelee tässä artikkelissa kuvattua työpajaa.

LÄHTEET:

Hiltunen, Mirja (2009). *Yhteisöllinen taidekasvatus.*

Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Korkalo, Ninni & Levonen-Kantomaa, Hanna (2014). *Taide kotouttaa.* Rovaniemi: Lapin taiteilijaseuran selvityksiä 4. Saatavilla: http://taideheijastaa.fi/wp-content/uploads/LOPPURAPORTTI_WEB.pdf

Räsänen, Marjo (2015). *Visuaalisen kulttuurin monilukukirja.* Helsinki: Aalto-yliopiston julkaisusarja.

YHTEISTYÖTAHOT:

Lapin yliopisto, Lapin taiteilijaseura, Nuorisokeskus Monde

Kuvat: Henriikka Hietaniemi

EMBRACING MULTICULTURALISM THROUGH PARTICIPATORY THEATRE METHODS

MY STAGE / MUN STAGE – PARTICIPATORY THEATRE PROJECT

KALOMOIRA DOURANOU

“My stage / Mun stage” oli naisille suunnattu osallistavan teatterin työpaja, joka järjestettiin Rovala-Opiston tiloissa osana maahanmuuttajien suomen kielen kurssia syksyllä 2016. Työpajan tavoitteena oli luoda turvallinen ja luova tila kohtaamiselle, kuulluiksi tulemiselle sekä jaetuille kertomuksille naisten menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Työpajojen teemoista työstettiin näytelmä, jota esitettiin julkisesti keväällä 2017.

Women from different cultural backgrounds shared and collectively created the story of their past, present and future in Finnish Lapland. We held six sessions, which involved between five and 10 women aged between 20 and 60 years old, who came from the Middle East, Latin America and Southern and Northern Europe. Throughout these sessions, different art- and design-based methods were used, such as visual representations, expectation maps, storytelling and writing, acting and bodystorming, as well as the method of Playback Theatre. The project also involved the participation of service design and social work researchers. It was instructed and facilitated by a theatre practitioner, but the content and aims of the workshops were designed according to the participatory method, so that all the participants’ voices were heard throughout the whole process.

The research that was conducted as part of the project aimed to contribute to studies that consider multiculturalism to be at the intersection between social sciences and art and design. The conceptual framework investigated the themes of design management, art and design research methods and visual representations of different evaluation techniques, with the aim of embracing multiculturalism. In order to achieve a diverse research outcome, three different evaluation methods were implemented: a visual, a physical and an oral questionnaire which, together with field notes, a visual diary and audio and video recordings, produced a wealth of analysable material. In terms of the participants, I have repeated the questions that arose throughout my participation

in the process. They are questions that anyone involved in the organization of such projects should be aware of before they begin planning.

Why would someone leave behind their duties, personal life, job and studies to come to this workshop? If we cannot persuade them to do that, is what we do important enough for them to spend their time with us?

What can someone actually gain from our workshop?

How could we attract people to join us? Should we first think about what they can gain from it and use this as our main marketing tool – thinking not forward, but backwards?

Should we, instead of asking people ‘what they can do’, market the workshop as helping them to achieve ‘what they want to learn how to do’?

“The more stories I hear, the more common things I found. We are all, so much the same.”
- participant

Implementation of the visual questionnaire, December 2016.

With whom would we like to work?

How can we give value to what we do in terms other than money?

To summarize the general outcome of the 'My stage' workshop, I use the following statements from two workshop participants who attended the session on 14 December 2016:

P1: *'I am afraid that people see I am a foreigner and immediately dislike me. I avoid interacting with customers at work, but after my time here I feel more confident.'*

P2: *'I have no clue how what I have done here could benefit me in my studies or work.'*

'Participant 1' could be characterized as the most ideal person this art-based workshop could possibly have. A person who, through the art practices performed here, unconsciously becomes empowered as a person and an employee. On the other hand, 'Participant 2' could be characterized as the ideal future subject, an open challenge to be approached and involved by the Faculty of Art and Design, and somebody who could be persuaded that art-based methods are useful and valuable and can be applied in all aspects of our lives. Art-based processes recognize the process involved, not just the end product (Leavy, 2009). I strongly believe that art-based workshops can develop our personality and awaken our consciousness. Time spent in such workshops is extremely valuable as a process that aims to promote self-understanding and understanding of the world around us. As such, this time must be seen and recognized.

Being part of this project was a challenging, yet rewarding, experience. The challenges and obstacles I faced from the beginning of the first phase until the very last workshop session involved the language barrier and general communication, both among the team group as well as among the participants. As an interpretative researcher in a performative art workshop, knowledge of the Finnish language might not sound like a mandatory requirement; however, without an explanation in English from the artist, I would not have been able to follow the instructions during the sessions. Similarly, without an English interpretation from the social work researcher, I would not have been able

to use the oral questionnaire as a research material. Art-based workshops differ, and in this particular performative art workshop, a level of understanding of the Finnish language would have been extremely useful, since theatre practices demand the ability to express yourself not only physically, but also orally, in order to share experiences.

Considering the exchange of skills and information, I did learn a lot from both the artist and the social work researcher. I think the participation of the social work researcher created a healthy level of competition between ethnographic and interpretative research. Moreover, I believe that the difference in the research levels was valuable; in future projects, I would highly recommend the combination of Master's and PhD level research. Through collaboration, we can achieve the integration of fields, exchange working skills and create healthy competition, all of which can lead to quality work and research.

These project studies have been an important source of information for me, enabling me to practice previously attained skills and providing me with the opportunity to develop my understanding in ways I could not imagine having done before. Being such a challenging project, this led to incredibly valuable results and a quality of work that I am proud to talk about and share.

Participatory workshop session
– Visual representations, December 2016.

Kirjoittaja Kalomoira Douranou on valmistunut Taiteen maisteriksi Lapin yliopiston Arctic Art and Design maisteriohjelmasta.

YHTEISTYÖTAHOT

Lapin yliopisto, Monitaideyhdistys Piste, Rovaniemi-opisto.

KIRJALLISUUS:

Leavy, P. (2009). *Method meets art: Arts-based research practice*. New York: Guilford.

Kuvat: Kalomoira Douranou

NUORTEN KATUKULTTUURIA

JÄÄMERENTIEN ALIKULKUMAALAU METAMORPHOSIS -PROJEKTISSA

SANTERI KARTTUNEN

Keväällä 2017 toteutettiin Taidevaihte-hankkeen osaprojekti ”Metamorphosis”. Siihen sisältyi katukulttuurityöpajatoimintaa, joka keskittyi kahteen eri osa-alueeseen: katutanssikulttuuriin ja graffitikulttuuriin. Työpajat järjestettiin Rovaniemellä 9.-27.5. ja niihin osallistui yhteensä noin parikymmentä suomalais- ja maahanmuuttajataustaista nuorta. Pajoissa opittiin perusteita näistä taidemuodoista ja luotiin ryhmähenkeä osallistamalla nuoria itse suunnittelemaan pajojen sisältöä.

Graffiti ja yhteisen ajatuksen löytäminen

Yhtenä osana Metamorphosis-konaisuutta toteutimme nuorten kanssa yhdessä Rovaniemen keskustan läheisyyteen, Jäämerentien alikulkutunneliin suurikokoisen graffititeoksen. Teosta suunniteltiin muutamalla kokoontumiskerralla, jonka jälkeen teos toteutettiin 19.-21.5. paikan päällä ja julkistettiin 27.5. kaikille avoimessa tilaisuudessa.

Yhteisteosten tekeminen on aina mielenkiintoinen prosessi, sillä siinä täytyy löytää yhteinen kieli ja yksilöiden ajatusten summasta luodaan parhaimmassa tapauksessa kollektiivista älykkyyttä ja luovuutta. Suunnitteluprosessissa käytimme projektissa kehitettyä, uudenlaista ryhmämaalaustekniikkaa, missä osallistujat maalasivat pareissa spraymaalein vanerille aina muutamia sekunteja kerrallaan abstrakteja muotoja tai linjoja, jonka jälkeen seuraava pari jatkoi teosta eteenpäin. Nuorten tuli löytää prosessin päätteeksi syntyneestä abstraktista teoksesta mahdollisia kirjaimia ja löytyneiden aakkosten kirjosta valittiin yhteistuumin kolme, joiden pohjalta muodostettiin ryhmän ”taiteilijakollektiivin” nimi tai ”crew name”.

Nuoret valitsivat kirjaimet I, T ja R, joille keksittiin yhteinen merkitys. Ajatushautomon jälkeen päädyttiin nimeen ”In The Room”, joka symboloi hienolla tavalla tutustumisvaiheessa olevia nuoria, sekä Metamorphosis-pajojen

”Kiitos, että opetit meitä maalaamaan spraymaaleilla!” - kaksi osallistunutta maahanmuuttajataustaista tyttöä

yhteistä ”ystävyyttä”-kattoteemaa. Lisäksi nimi sisälsi katukulttuurille ja graffittille tyypillisen ”I was here”-ajatuksen perimmäisen idean - monille kasvottomaksi jäävä, mutta silti näkyväksi tehty teksti tai kuva kantaa tekijöidensä viestiä ja on eräänlainen identiteetin muodostaja.

Alikulkuteoksen muu suunnittelu tapahtui suullisesti ja paperille piirtäen yhteisissä tapaamisissa. Crewin nimen lisäksi teokseen päätettiin ottaa toiseksi pääelementiksi itse tekijät siluettihahmoina, joiden sisälle he lisäisivät oman tänginsä eli eräänlaisen nimikirjoituksen.

Itse alikulun maalaaminen sujui hyvässä hengessä, ja nuoret selkeästi nauttivat vapaasta itseilmaisusta spraymaalien avulla. Olimme opiskelleet perusteet tekniikoista ja opittua päästiin soveltamaan isolla kädellä. Ensimmäiset kerrokset olivat ilmaisultaan rajoitettuja ainoastaan

Shared space/Jaettu tila. Kuva: Josefiina Jokiaho.

Avajaiset. Kuva: Mirja Hiltunen.

tiettyihin värisävyihin, sekä abstraktiuteen, kuten suunnitteluvaiheessakin. Pintaa oli runsaasti ja nuoret kommunikoivat hyvin keskenään maalailun lomassa. Tekemisessä oli aitoa iloa ja yhdessä tekemisen meininkiä. Myöhemmin siirryttiin tarkempiin osuuksiin, missä väripalettia kutistettiin ja ohjausta oli enemmän. Ensin maalattiin siluettihahmot alikulun toiselle puolelle ja sitten ITR-teksti tai piisi toiselle. (Piisi on lyhennys sanasta masterpiece, joka tarkoittaa useita värejä, kirjainten täyttöjä ja rajauksia). Työpajan ohjaaja viimeisteli hankalimmat loppuvaiheet. Lopuksi teos vielä signeerattiin julkistamistilaisuudessa henkilökohtaisin tägein.

Kotoutumista selkeästi tapahtui, ja varsinkin vapaa tekeminen yhdessä opituin keinoin oli parhaita avaimia tähän. Aikaa yhdessä olisi voinut olla enemmänkin – siis tarvitsimme nuorillemme lisää maalattavaa!

In The Room. Kuva: Santeri Karttunen.

Together/Yhdessä. Kuva: Santeri Karttunen.

Santeri Karttunen, taiteilija/taidekasvattaja, katutaiteeseen ja graffitiin erikoistunut kulttuurialan moniosaaja ja yhdistysaktiivi. Karttunen viimeistelee kuvataidekasvatuksen maisteriopintojaan Lapin yliopistossa.

TYÖRYHMÄ JA YHTEISTYÖKUMPPANIT

Graffitipajatoimintaa, sekä alikulkumaalauksen toteutusta vetivät graffititaiteen ammattilaiset Santeri Karttunen (Transcendent ry) ja Tony Fredriksson (Ruotsi), sekä Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen opiskelijat Josefiina Jokiaho, Verna Penttilä, Maija Saali, Asta Sinervä, Teri Tsokkinen, Sanni Vanttaja ja Riika Vesakoivu. Yhteistyötahoina mukana ovat Lapin yliopisto, Lapin Taiteilijaseura, Monitaideyhdistys Piste, katukulttuuriyhdistys Transcendent, sekä Rovaniemen kaupunki ja Lapin ELY-keskus.

MATALA KYNNYS TANSSIIN

METAMORPHOSIS KATUTANSSITYÖPAJAT

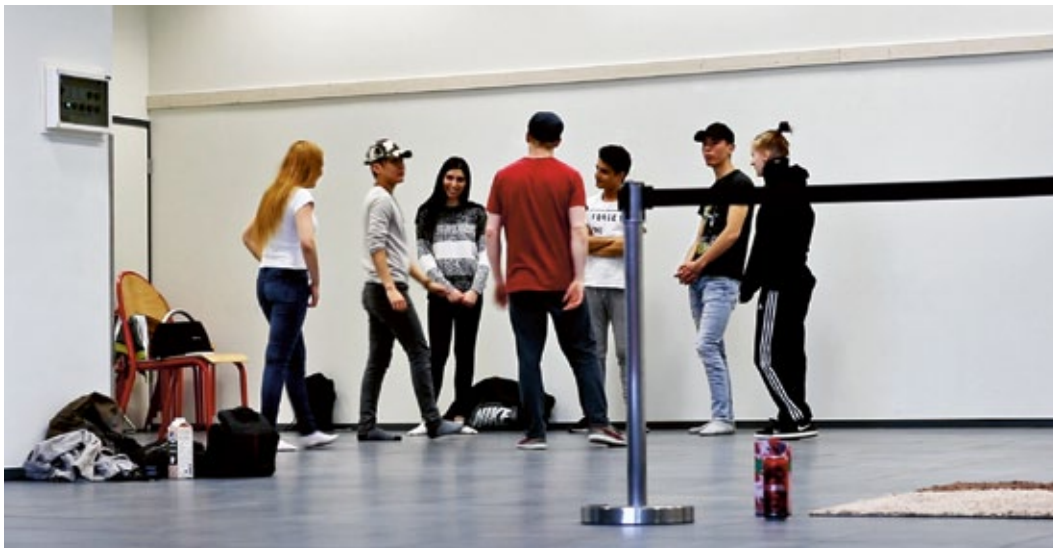
MATTI MARTISKAINEN

Metamorphosis käsitti kaksi työpajakokonaisuutta: katutanssin ja graffitin. Työpajoihin osallistui 14–29 -vuotiaita sekä suomalais- että maahanmuuttajataustaisia nuoria. Molemmat ryhmät työskentelivät pääasiassa omien lajiensa parissa, mutta prosessin aikana oli myös yhteistapaamisia, joilla pyrittiin rikkomaan laji- ja pienryhmärajoja. Pajoja liitettiin toisiinsa myös tematiikan avulla.

Katutanssityöpajat alkoivat toukokuussa 2017 ja päättyivät helmikuussa 2018. Projekti keskittyi alussa yläasteen kouluryhmien kanssa tehtävään työhön, jonka avulla osallistujat saatiin sitoutumaan toimintaan. Projektin myöhemmässä vaiheessa keskityttiin kouluryhmien sijaan avoimien ovien järjestämiseen. Tällä tavoin oli mahdollista saada mukaan myös uusia osallistujia matalalla kynnyksellä. Työpajojen tarkoituksena oli tukea Taidevaihte -hankkeen tavoitteiden mukaisesti kaksisuuntaista kotoutumista ja vähentää mahdollisia ennakkoluuloja sekä kielteisiä asenteita. Pää tavoitteiden pohjalta luotiin katutanssityöpajoihin toimintasuunnitelma, jonka mukaan koontumisilla keskityttiin erityisesti osallistujien luottamusta ja suhteita syventäviin tekijöihin.

Lähtölaukauksena katutanssityöpajojen järjestämiselle oli kysymys: Kuinka edistää kaksisuuntaista kotoutumista, yksilöiden välisen luottamuksen ja suhteiden syventymistä ilman yhteistä puhuttua kieltä? Tähän minulla oli ammattitanssijana vastauksena liike. Emme lähteneet kuitenkaan opettelemaan yhdessä kansainvälisiä viittomia, vaan katutanssityöpajoissa löydettiin ratkaisu opettelemalla Rocking, Breaking & Hiphop -katutansseille tyypillisiä perusaskelia, kuten Bounce, Apache, Jerk, Indian ja Salsa -step. Askelia hyödynnettiin yhdessä tanssien, ja jokainen sai luoda oman

"Mä haluan oikeesti kiittää sua ihan todella paljon. Mä oon oppinut tosi paljon asioita. Ja eniten tanssia samalla." Maahanmuuttajataustainen tyttö

tapansa hyödyntää yhdessä opeteltuja tekniikoita. Ohjaamissani työpajoissa keskityttiin erityisesti katutanssikulttuurin keskeisiin piirteisiin. Projektiin osallistuneet saivat kattavasti tietoa myös katukulttuurin historiasta, eri osa-alueista sekä perinteistä.

Tanssiminen tapahtui yhteisiä 'rutiineja/koreografioita' luomalla, sekä vapaammin kulttuurille tyypillisessä 'rinki' -muodostelmassa. Ringissä tanssimista voidaan pitää katutanssin synnyn kannalta erityisen merkityksellisenä. Se on perinne, jota verrataan usein keskusteluun ja puhuttuun vuorovaikutukseen. Siinä on olennaista vapaa itseilmaisu sekä kanssakäyminen ja kontakti muiden tanssijoiden kanssa tilanteen, musiikin ja liikkeen antaessa mahdollisuuden yhteiseen jakamiseen.

Projektin edetessä muun muassa ringissä kasvaneen rohkeuden ja ilmaisun monipuolistumisen myötä voidaan ajatella osallistujien välisten suhteiden syventyneen, ja luottamuksen lisääntyneen heidän välillään. Rinki -menetelmän hyödyntäminen antoi osallistujille konkreettisen mahdollisuuden tuoda esille jotain itsestään, ja toisaalta oppia toisistaan.

Valmistimme projektin aikana yhdessä myös kaksi erilaista esitystä, johon kaikki halukkaat ryhmäläiset saivat vapaaehtoisesti osallistua. Koreografiat antoivat osallistujille tilaisuuden kuulua joukkoon, ja samaistua toisiinsa. Jos ringissä tans-

siessa erityisen tärkeää on itsensä persoonallinen ilmaiseminen, niin koreografioissa osallistuja joutuu tavallaan rajoittamaan omaa ilmaisun tapansa pyrkien omaksumaan yhteisesti sovittua, ja opettajan määräämää liikettä. Tällä tavoin osallistuja joutuu vääjäämättä kompromissien eteen oman olemisensa suhteen. Samalla tavoin voidaan ajatella kaksisuuntaisen kotoutumisen vaativan vuorovaikutteista kompromissien tekemistä. Ensimmäinen esitys pidettiin keväällä 27.5. kahvila Kauppayhtiön tiloissa, ja toinen 15.12. nuorisokeskus Mondella. Ainoastaan muutama päätti jäädä esiintymisistä pois, mutta suurin osa uskalsi heittäytyä ryhmän mukana myös yleisön edessä.

Matti Martiskainen, Sosionomi (amk-) diakoni, YTK, sosiaalityön opiskelija, Lapin yliopisto. Kirjoittaja on Transcendent ry:n perustaja, järjestöaktiivi ja vapaaehtoistyöntekijä. Työkseen hän toimii tanssinopettajana, ja sosiaali-alan ammatillisissa tehtävissä sekä viimeisteleepro gradu -tutkielmaansa, joka käsittelee tässä artikkelissa kuvattua työpajaa.

YHTEISTYÖTAHOT:

Lapin yliopisto, Lapin Taiteilijaseura, Monitaideyhdistys Piste, katukulttuuriyhdistys Transcendent ja Rovaniemen kaupunki. Katutanssipajatoimintaa veti Matti Martiskainen, ja osassa kokoontumisia oli mukana Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen opiskelijoita.

Kuvat: Matti Martiskainen

VÄRIÄ SEINILLE

SEINÄMAALAUSPEKTAAKKELI

JUHA MYTKÄNIEMI

Rovaniemellä kauppakeskus Revontulessa järjestettiin helmikuussa 2018 kahden ammattilaistaitelijan ohjaama avoin maalaustyöpaja nuorille nimellä Seinämaalauspektaakkeli. Projekti kokosi osallistujia yli odotusten ja keräsi suuren määrän positiivista palautetta. Tapahtuman pääjärjestäjiä olivat kolme Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelijaa.

Seinämaalauspektaakkeli oli onnistunut projekti. Itse projektin toteutusvaihe eteni orgaanisesti, mutta silti sujuvasti. Tähän vaikutti merkittävästi osallistuvien nuorten hyvä motivaatio ja sitoutuneisuus. Monet halusivat kokeilla oman maalaamisen tekoa ja osalla oli jopa valmiit luonnokset mukana tapahtumaan tullessaan. Projektin mainostaminen oli siis tavoittanut juuri oikean kohdeyleisön. Useat nuorista tulivatkin tapahtuman jokaisena kolmena päivänä koko neljäksi tunniksi maalaamaan.

Tapahtuman sijainti Kauppakeskus Revontulessa vaikutti projektin onnistumiseen olennaisesti. Tila oli koko maalausprosessin ajan avoinna ja kuka tahansa pystyi helposti joko osallistumaan maalaamiseen tai vain seuraamaan toimintaa. Lisäksi musiikin soittamisella tilassa oli varmasti oma vaikutuksensa tapahtuman rentoon ilmiin. Saimmekin paljon palautetta siitä, kuinka positiivisessa mielessä yllättävää oli tällaisen tapahtuman järjestäminen keskellä kauppakeskusta.

Noin viidentoista innokkaan osallistujan myötä myös maalattu pinta-ala kasvoi yli odotusten. Tosin tällä oli mielestäni pelkästään positiivinen vaikutus lopputulemaan. Myös nuorilta ja osittain heidän vanhemmiltakin saadun palautteen perusteella vastaavia projekteja tulisi järjestää lisää. Ainoastaan tapahtuman tuotospeittoon maalaaminen nopealla aikataululla aiheutti ihmetystä. Kaiken kaikkiaan projektista voisi päätellä, että Rovaniemelle on syntymässä uusi katutaiteilijasukupolvi, joka kaipaa mahdollisuutta toteuttaa itseään.

"Käi näitä tällaisia tulee lisää?" Työpajaan osallistunut nuori

Toimin projektissa taiteilijana ja ohjaajana. Sain keskittyä projektissa sisällön tuottamiseen niin tapahtuman suunnittelu- kuin toteutusvaiheessa. Vastuualueiden ja roolien jakaminen oli helppoa ja toiminta oli ylipäänsä hyvin dynaamista. Tästä erityiskiitoksen ansaitsevatkin kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelijat Sisi Lindeblad, Helena Stigell ja Tuomas Järvinen. He hoitivat koko prosessin ensimmäisen sähköpostin kirjoittamisesta lattiaan luuttuamiseen ja kaiken sitä väliltä mallikkaasti.

Kuva: Santeri Happonen

Juha Mytkäniemi on kuvataiteilija ja Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen opiskelija.

YHTEISTYÖTAHOT

Lapin taiteilijaseura, Lapin yliopisto, Katukulttuuriyhdistys Transcendent ry, Kauppakeskus Revontuli

Seinämaalaus- spektaakelin tuotoksia

Kuvat: Juha Mytkäniemi

KULTTUURISEN MONINAISUUDEN JA EETTISTEN KYSYMYSTEN POHDINTAA YLÄKOULUSSA

9. LUOKKALAISTEN MONIALAISET OPPIMISKOKONAISUUDET

TIMO VEIKKO KINNUNEN

Järjestin kuvataiteilija Mari Oikarisen (TaM) kanssa työpajakokonaisuudet 9. luokan opiskelijoille kahdessa yläkoulussa Lapissa lukuvuonna 2016–2017. Työpajoissa käsitelimme kotoutumiseen liittyviä teemoja ja pohdimme eettisiä kysymyksiä nykyaikaisen taiteen keinoin. Samalla tutkimme kulttuurisen osaamisen edistämistä perusopetuksessa monialaisena oppimiskokonaisuutena.

Karttatyöpajaan osallistui yksi 9. luokka, jossa opiskeli kantasuomalaisia ja maahanmuuttajataustaisia oppilaita inklusiivisesti. Työskentelimme neljän kuukauden aikana eri oppiaineiden tunneilla yhteensä 11 oppituntia. Oppilaat suunnittelivat ja toteuttivat yhteisötaideteoksen yhdistäen kehollista ilmaisua, kollaasia ja tekstiilitaidetta. Installaatio koostui oppilaiden pienryhmissä toteuttamista karttakollaaseista eli ”maista, jotka tuntuvat kodilta”. Kollaasit oli liitetty toisiinsa punoksien, jotka kuvasivat eri ihmisten ja kulttuurien välistä yhteyttä ja vuorovaikutusta. Ripustimme valmiin installaation esille koulun aulaan.

Ryhmätyöskentely nosti esiin oppilaiden erilaisia käsityksiä hyvästä maasta. Erään pienryhmän kärjistynyt vuorovaikutus ja sen selvittely toimivat lopulta merkittävänä kulttuurisen moninaisuuden oppimiskokemuksena oppilaille. Pohdimme oppilaiden kanssa taiteen mahdollisuuksista provokaatioon tai kriittisyyteen ja keskustelimme myös siitä, millä tavalla joudumme tekemään kompromisseja ja ottamaan toiset huomioon, kun teemme yhteistyötä eri lailla ajattelevien ihmisten kanssa. Installaatio kuvasi oppilaiden mielestä hyvin kulttuurista moninaisuutta ja ihmisten erilaisia arvostuksia. Monialaista oppimista ja toiminnan hahmottamista olisi kuitenkin tukenut paremmin se, jos projekti olisi liittynyt koulun muuhun toimintaan ja oppiaineiden ope-

”Vaikka oli paljon erimielisyyksiä, lopputulos oli silti hieno ja erilainen.”
(Karttatyöpajaan osallistunut oppilas)

tussisältöön. Samoin projektin ajallinen pitkittyminen herpaannutti oppilaiden mielenkiinnon projektin lopussa.

Etiikan työpajakokonaisuuteen osallistui yksi 9. luokan opetusryhmä sekä yhdeksän valmistavan opetuksen oppilasta, yhteensä 31 oppilasta.

Työskentelimme monialaisesti yhdeksällä uskonnon ja äidinkielen oppitunnilla siten, että taiteilijaohjaajien lisäksi kyseisten oppiaineiden opettajat, valmistavan opetuksen opettaja, kuvataideopettaja, luokanvalvoja-kotitalousopettaja ja koulunkäynninohjaaja osallistuivat toimintaan. Perehdyimme työpajoissa eettiseen pohdintaan valokuvataiteen ja luovan kirjoittamisen avulla, ja integroimme toiminnan uskonnon, äidinkielen ja suomi toisena kielenä (S2) -opiskeluun.

Yksityiskohta karttatyöpajan installaatiosta ”Maat, joissa on hyvä asua” Kuva: Timo Veikko Kinnunen.

Etiikan työpajassa yksi pienryhmä työsti köyhyyttä ja rikkautta pohtivan kuvaparin. Kuva: Oppilastyö.

”Minusta oli tärkeää, että projektista syntyi konkreettisia kuvia ja että ne ovat meillä täällä koululla kaikkien nähtävillä. Kuvissa esiintyy sekä maahanmuuttajia ja suomalaisia nuoria yhteisen tekemisen äärellä pohtimassa kuvien välityksellä vaikeita ongelmia.” (Etiikan työpajaan osallistunut luokanvalvoja-kotitalousopettaja)

Oppilaat toteuttivat pienryhmissä valokuvaparin, jossa he käsitelivät valitsemaansa eettistä kysymystä ja siihen liittyvää ratkaisua eläytymällä itse kuvattavaksi. Kysymykset käsitelivät esimerkiksi köyhyyttä ja rikkautta, sotaa ja rauhaa, alkoholismia tai korruptiota, mikä nousi maahanmuuttajapilaiden kokemuksista. Aiheiden valinta ja kuvateoksen suunnittelu olivat haastavia oppilaiden kielitaitoerojen ja suuren ryhmäkoon takia. Vuorovaikutuksen harjoittelu onnistui parhaiten vasta sitten, kun kukin pienryhmä pääsi keskittymään omaan studiokuvaukseensa. Studiotyöskentelyn rinnalla valmistavan opetuksen oppilaat tekivät kuvakollaasin korruptiosta ja sanaharjoituksia kuvaluonnoksista ja perusopetuksen oppilaat kirjoittivat luovia tekstejä kuvaluonnoksia tai etsivät tietoa eettisestä teemastaan. Projekti huipentui koulun aulaan järjestettyyn näyttelyyn avajaisineen, jossa nautimme myös oppilaiden leipomia eri kulttuurien herkkuja. Etiikan työpajakokonaisuus osoitti, että kuvataiteen visuaaliset menetelmät mahdollistavat osallistumisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kielitaitoeroista huolimatta. Eri oppiaineiden välinen integraa-

tio ja opettajien välinen yhteistyö syvensivät oppimista ja kehittivät koulun toimintakulttuuria, vaikka toiminnan järjestäminen oli haastavaa ainejakoisessa lukujärjestyksessä. Kuvataiteen ja kirjallisen ilmaisun yhdistäminen eettiseen pohdintaan tarjosi vaihtoehtoisia oppimisen ja ilmaisun tapoja sekä onnistumisen kokemuksia.

Etiikan työpajan näyttelyn avajaisissa yksi oppilaista esitteli valmistavan opetuksen oppilaiden kollaasin korruptiosta. Kuva: Timo Veikko Kinnunen.

Timo Veikko Kinnunen, DI/TaM, Kuvataideopettaja

YHTEISTYÖTAHOT:

Lapin yliopisto ja osallistuneet koulut opettajineen, Lapin taiteilijaseura ja kuvataiteilija Mari Oikarinen.

ELOKUVATUOTANTO OPPIJOIDEN EHDOLLA

TAIDEVAIHDE KOULUYMPÄRISTÖSSÄ
OSANA MONIALAISIA OPINTOJA

MATILDA TAIPALE

Vuoden 2017 marraskuussa Rovaniemellä teimme yhdeksä- ja kahdeksaluokkalaisten kanssa elokuvatuotannon oppijoiden omista lähtökohdista käsin. Elokuvatuotannon taustalla oli viisipäiväinen monialainen oppimiskokonaisuus eli MOKjakso, jonka teemana oli Suomi 100. Oppijat saivat itse toivoa työpajoja ja teemoja, joita jakson aikana käsitellään. Oppijoilta itseltään nousi toive suomi-filmistä ja tähän tartuimme. Haasteena oli, että jokaiselle päivälle tuli uusi ryhmä oppijoita. Elokuvatuotannossa tämä ei kuitenkaan ole harvinaista ja niinpä projektista tuli eräänlainen viestikapula eri ryhmien välille.

Minun tehtäväni oli toimia eräänlaisena mahdollistajana tuotannolle. Jaottelin elokuvan tuotantoprosessin viiteen kokonaisuuteen: ideointiin ja käsikirjoittamiseen, esituotannon visuaaliseen suunnitteluun, esituotannon äänisuunnitteluun, itse kuvauksiin eli tuotantoon ja jälkituotantoon. Yksi ryhmä työskenteli yhden osa-alueen parissa. Tuotannon vaiheiden keskeiset sisällöt kiteytettynä ja yhdistettynä sekä kuvataiteen että muiden aineiden kuten fysiikan, biologian ja äidinkielen sisältöihin muodostivat osakokonaisuuksia sähköisiin oppimisympäristöihin.

Keskeisenä ajatuksenani suunnittelussa oli yksilöllinen oppiminen ja oppimisen omistajuus. Tämä tarkoitti sitä, että sen lisäksi, että oppijoiden tulisi voida edetä omassa tahdissaan, yksin tai yhdessä kaverin kanssa, heidän tulisi voida myös itse vaikuttaa omaan oppimiseensa: omistaa ja ottaa vastuuta omasta oppimisprosessistaan, jossa he ovat kuitenkin aktiivisia toimijoita myös tiedon rakentajina. Tämän ajatuksen taustalla oli sekä halu mahdollistaa monenlaisten oppijoiden menestyminen ja pätevyiden kokemus että tietoisuus siitä, etten tuntenut oppijaryhmiä etukäteen, enkä siis voinut tietää etukäteen heidän aikaisem-

”En tiennyt miten paljon elokuvan tekemisessä on hommaa ja kuinka paljon siihen kuuluu erilaisia ihmisiä.”

paa osaamistaan. Voisi sanoa, että lähdin suunnittelulla mahdollistamaan jokaisen oppijan eriyttämisen. Jokainen oppija tulee omasta kulttuurisesta ja visuaalisesta taustastaan ja kaikki yhdessä toteutettava taiteen tekeminen vaatii erilaisten näkemysten ja kulttuurien arvostamista ja neuvottelua yhteisestä lopputuloksesta.

Avainasemassa koko tuotannossa olivat kuitenkin itse oppijat. He ideoivat, käsikirjoittivat, äänisuunnittelivat, kuvakäsikirjoittivat, lavastivat, puvustivat, roolittivat, valitsivat kuvauspaikat, valosuunnittelivat, valaisivat, kuvasivat, äänittivät, näyttelivät, ohjasivat, jälkikäsitelivät, editoivat ja markkinoivat oman yhteisen teoksensa. Oppijat tekivät siis kaiken ideoinnista esituotantoon ja kuvausten kautta jälkikäsitteilyyn ja -tuotantoon asti.

Erilaisia tehtäviä ja rooleja oli paljon ja oppijat saivat itse valita, mikä tehtävä heitä kiinnosti ja vastata siitä. Mahdollistaakseni monipuoliset tehtävät tuotannossa, tein vastuualueiden ohjeistukset ja opetuksen sähköiseen muotoon. Näin jokainen pystyi keskittymään omaan osa-alueeseensa yhtä aikaa muiden kanssa ja pystyin ohjaamaan ja keskustelemaan jokaisen kanssa vuorollaan siten, että turhalta odottelulta vältyt-

tiin. Lähdimme joka aamu liikkeelle viiden minuutin pohjustuksella siitä, mistä oli kysymys. Kävimme lyhyesti läpi elokuvatuotannon vaiheet ja missä kohtaa tuotantoprosessia olimme kyseisen ryhmän kanssa menossa. Ryhmäläiset näkivät mitä muut olivat mahdollisesti tehneet tai tulisivat heidän jälkeensä tekemään. Kun joka päivä vaihtui uusi porukka, joka astui seuraavaan vaiheeseen tuotantoprosessia, he olivat osa yhteistä teosta, joukkuetta, josta jokainen vei oman osuutensa eteenpäin. Oppijat muodostivat eräänlaisen viestijoukkueen, jossa viestikapulana toimivat tuotokset, kuten käsikirjoitukset, jotka siirtyivät seuraaville ryhmille.

Oppijat muodostivat pieniä ryhmiä vastualueidensa perusteella, esimerkiksi tekniikan alla olivat erikseen valoon, ääneen ja kuvaamiseen keskittyvät ryhmät. Oppijat kävivät keskustelua sekä pienryhmän sisällä että koko sen päiväisen ryhmän kanssa yhteisistä päätöksistä. Keskusteluja käytiin sekä visuaalisesti, sanallisesti että ryhmän keskustelun perusteella kirjoitettujen tekstien avulla eri ryhmien välillä. Jokainen oppija oli tasavertainen osa tuotantoa ja toimi oman osaamisensa mukaan. Jotkut heistä kasvoivat hienosti vaativiin tehtäviin ja rooleihin, jotka tuotannon parissa saivat.

Matilda Taipale, TaK, Kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelija, Lapin yliopisto

YHTEISTYÖTAHOT:

Lapin yliopisto, osallistunut yläkoulu

OMA TILA

OSALLISUUTTA JA KAKSISUUNTAISTA KOTOUTUMISTA

ANNI HINTSALA

OMA TILA -projekti toteutettiin Lapin ammattiopistossa maahanmuuttajaopiskelijoille ja kantasuomalaisille nuorille keväällä 2017. Tavoitteena oli uudistaa opiskelijoiden oleskelutila osallistuvan suunnittelun menetelmiä sekä muita taideperustaisia työskentelytapoja käyttäen sekä luoda tilaisuuksia kaksisuuntaiselle kotoutumiselle ja osallisuuden kokemuksille.

Taidevaihd-hankkeen jalkautuminen ammattiopistoon syntyi tarpeesta vahvistaa maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten nuorten yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia. Projekti toteutettiin minun ja taiteilija Lys-Ange Leblancin yhteistyönä. Työskentelimme nuorten kanssa kevään mittaan työpajamuotoisesti muutaman tunnin kerrallaan, toisinaan myös koko päivän. Työpajoihin osallistui vaihtelevasti ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen ryhmän, eli VALMA-ryhmän, opiskelijoita aikataulujensa mukaan. Toiminta tähtäsi ennen kaikkea yhteisen oleskelutilan suunnitteluun ja toteutukseen. Työpajatoimintaan sisältyi myös ryhmäyttäviä ja luovaa ajattelua virittäviä tehtäviä. Pääasiassa työpajat olivat ammattiopistolla, mutta lisäksi kävimme kaupoissa ja kirpputoreilla hankkimassa materiaaleja tilaa varten sekä taidemuseo Korundissa inspiroitumassa taiteelliseen työskentelyyn.

Tilan suunnittelussa käytimme osallistuvan suunnittelun menetelmiä, jotka tukivat tilan suunnitteluprosessia. Pääosin toiminta oli yhteistoiminnallista, mikä loi mahdollisuuksia kohtaamisille maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten välillä. Toisaalta koimme tarpeelliseksi tarjota myös yksilöllisiä tehtäviä, joissa omien tunteiden ja kokemusten käsittely oli mahdollista.

Osallistujien rohkaiseminen osallisuutta vahvistaviin tehtäviin vaati innostamista. Taiteilija toi omalla luovalla otteellaan tekemiseen rentoutta ja heittäytymishenkeä. Työskentely tuntuikin opiskelijoista mukavalta, tosin tehtävien merkityksellisyys osoittautui projektiin sitoutumisen kannalta erittäin tärkeäksi asiaksi. Omaehtoinen tekeminen näytti sallivan paremmin osallisuuden kokemuksia, kuin ulkoa tulevat tehtävänannot. Toisaalta

”Me tullaan kaikki omista kulttuureista, niin on hyvä kun ollaan yhdessä niin voi jakaa kokemuksia.” (Nainen, 38)

– ristiriitaisestikin – opiskelijat tuntuivat luottavan opettajien kykyyn tuoda kiinnostavia sisältöjä työskentelyyn ja siten ohjaajien merkitys korostui.

Projektin yhteenvetona voin rohkaisevasti todeta, että nuorten

kanssa toimiessa kokemukset yhteisöllisyydestä tai osallisuuden tunteesta eivät suinkaan näy aina ulospäin. Osallisuuden kokemus näyttäisi siis syntyvän jopa ilman suurta aktiivisuutta. Opiskelijat olivat varsin tyytyväisiä uudistettuun tilaan.

Osallisuus ei saa jäädä pelkästään erilaisen kokeilujen tasolle, vaan sen tulisi vakiinnuttaa asemansa yhteisössä myös projektin jälkeen. Taidetoiminnan kotouttaminen ammattiopistokontekstiin tarvitsisi selkeästi vakiintuneita käytäntöjä. Sekä opiskelijat, että ammattiopiston opettajat kokivat toiminnan merkityksellisenä, mutta oppilaitoksen käytännön toimintaan liittyvät rakenteet tuntuivat rajoittavilta. Tämän vuoksi toiminnan on integroiduttava opiskelijoiden opintoihin ja osallistumisen on oltava helppoa. Jos haasteet ovat ennen kaikkea rakenteissa – muutetaan niitä!

Kuplainsalla sisällä tutkittiin tilakokemuksia.

Oleskelutilan uusi ilme miellytti opiskelijoita.

Anni Hintsala (KM, FM, TaM), työskentelee luokanopettajana ja kuvataideopettajana. Oma tila -projekti oli osa kuvataidekasvatuksen maisteriopintojen pro gradu -tutkielmaa.

YHTEISTYÖTAHOT:

Lapin yliopisto, Lapin taiteilijaseura, Monitaideyhdistys Piste ja Lapin ammattiopisto

Kuvat: Anni Hintsala

VARJOISSA ON MAHDOLLISUUS

KYLMÄ TALVI -VARJOTEATTERITYÖPAJAT

PAULA PIETILÄ

Kylmä talvi – varjoteatterityöpajat -projektissa suunniteltiin ja toteutettiin varjoteatteriesitys, joka esitettiin Nuorisokeskus Mondella osana projektin päätösjuhlaa. Projektissa korostui yhdessä tekeminen ja jokaisen osallistujan panos oli merkityksellinen onnistuneen esityksen esittämisessä. Projekti toteutui syys-maaliskuussa 2017–2018 Rovaniemellä.

Projektin toiminta koostui työpajamaisesta työskentelystä, johon osallistui maahanmuuttajataustaisia ja suomalaistaustaisia ammattiopiston opiskelijoita. Työpajoissa kaksisuuntaista kotoutumista tuettiin varjoteatterin ja leikin keinoin.

Kaikki alkoi nuorten ideoimasta tarinasta, jonka ympärille varjoteatteriesitys nimeltä Kylmä talvi alkoi muodostua. Tarinassa poroperhettä koeteltiin talven ja metsästäjän saapessa maisemiin, mutta onneksi rohkea isäporo pelasti lopulta perheensä ja kevät saapui. Esityksen varjonuket toimivat välillisesti vuorovaikutuksen mahdollistajina, ja varjokankaan takana oli ajoittain konkreettisesti tiivis tunnelma. Esitykseen lisättiin kerronnallisuutta ja dramaat-

”Huippu projekti, jossa huippu porukka, kiitos kaikille!”
Osallistunut nuori

tisuutta valojen ja musiikin avulla.

Projektiin osallistuvilla pyrittiin antamaan omia vastualueita, kuten kertojan ja nukkenäyttelijöiden rooli, valot ja äänet. Onnistuneen esityksen aikaansaaminen vaati jokaisen osallistujan keskittymistä hetkeen ja muiden

huomioimista.

Projektissa esiin nousi varjoteatteriesityksen tarinan merkitys. Tarina on koko esityksen ydin. Harkitummin mietityllä tarinalla olisi voitu päästä käsittelemään haastavampiakin asioita hankkeen lähtökohdista. Lisäksi mielekkäällä tarinalla voisi sitouttaa ja innostaa nuoria enemmän, vaikka nytkin tarina oli täysin nuorten itsensä ideoima. Päällimmäisenä yhdessä tekemi-

Työpajat aloitettiin lämmittelyleikeillä, joiden kautta saatiin ilmapiiri rennoksi ja tutustuttiin toisiin. Kuva: Roosa-Maria Salakka.

Varjonuket innostivat välillä leikkimään ja niiden kautta aukeni uudenlainen väylä kommunikoida. Kuva: Paula Pietilä.

Varjokankaan takana tunnelma oli ajoittain tiivistä ja edellytti ryhmätyötaitoja. Kuva: Enni Kinnunen.

nen jäi kuitenkin monen nuoren mieleen, miltä osin projektia voi ainakin osittain luonnehtia onnistuneeksi! Tunnit aloitettiin joka kerta niin sanotuilla lämmittelyleikeillä, jotka toimivat luontevana tapana tutustua eri organisaatioista tulleisiin ihmisiin. Leikit auttoivat myös rentouttamaan ilmapiiriä ja keskittymään yhteiseen tekemiseen.

Työpajat toteutettiin Lapin koulutuskeskus Redun Jokiväylän yksikössä, mistä projektiin osallistui Valma-koulutuksen opiskelijoita. Santasport Lapin Urheiluopistosta projektiin osallistui nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaopiskelijoita, jotka vastasivat osittain myös toiminnan ohjauksesta. Projektin eteenpäin viemisestä ja ohjauksesta vastasivat taiteilija Najibullah Samim sekä Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen opiskelijat Piia Mikkonen, Enni Kinnunen, Roosa-Maria Salakka ja Paula Pietilä.

Projekti huipentui Mondella järjestettyyn päätösjuhlaan, jossa esitys esitettiin kutsuvieraille. Kuva: Enni Kinnunen.

Paula Pietilä on Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen opiskelija, joka valmisteleekin Taidevaihte-hankkeeseen liittyvää pro gradu -tutkielmaa.

YHTEISTYÖTAHOT

Lapin yliopisto, Lapin taiteilijaseura, Lapin koulutuskeskus Redu, Santasport Lapin Urheiluopisto

PONNISTUKSIA KOHTI TOIMINNALLISTA YHTEISÖÄ

AMISPÄIVÄ-PROJEKTI

PAULA PIETILÄ

Amispäivä-projekti toteutui Lapin ammattiopiston Porokadun yksikössä Rovaniemellä keväällä vuonna 2017. Toiminta koostui eri taiteen alojen työpajoista, joissa nuoret osallistuivat yhteisen juhlan suunnitteluun ja toteutukseen. Projektissa oli yhdessä tekemisen iloa ja käytettiin luovia menetelmiä yhteisöllisyyden rakentamiseen ammattiopistolla.

Projektissa taiteilijat ja kuvataidekasvatuksen opiskelijat tekivät tiivistä yhteistyötä ammattiopiston nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaopiskelijoiden kanssa. He olivat mukana koko Amispäivän suunnittelussa ja toteutuksessa ja lisäksi he vastasivat juhlapäivän ohjelmasta.

Moniammatillinen ja taiteidenvälinen projekti mahdollisti monipuolisen tavan toimia ammattiopistolla. Juhlapäivän visuaalisen ilmeen suunnitteluun ja toteutukseen keskittyneet työpajat toteutuivat non-stop -tyylisinä, joihin opettajat toivat ryhmiä. Mukaan sai tulla myös itsenäisesti välitunnilla. Nuoria aktivoivaa sirkusta ja tanssia

viettiin suoraan luokkahuoneisiin oppituntien alussa. Työpajoja pyrittiin suunnittelemaan niin, että mahdollisimman moni ammattiopistolainen pääsi osallistumaan juhlapäivän toteutukseen. Teemana työpajoissa oli nuorien edustamat koulutusalat, millä haluttiin kannustaa nuoria olemaan ylpeitä tulevasta ammatistaan. Teemaa pyrittiin käsittelemään humoristisesti ammatteihin ja amislaisuuteen liitettävien stereotyyppien kautta. Lisäksi Amispäivälle valikoitui maskotik-

"Mikä voima ihmisessä onkaan kun sen päästää valloilleen! Projekti toi monta tuoretta ajatusta." Marjo Sellin, tanssitaiteilija

Työpajoja mainostettiin koulun käytävillä, sosiaalisen median kautta ja sähköpostitse.

Työpajoissa syntyneet viirit koristivat ammattiopiston aulaa juhlapäivänä. Viireissä aiheina olivat Porokadun yksikön eri koulutusalat.

Juhlapäivän ruokatarjoilussa aiheena oli humoristisesti opiskelijaelämä.

si yksisarvinen poro, jota hyödynnettiin juhlan visuaalisessa ilmeessä. Eri sosiaalisen median kanavia hyödynnettiin Amispäivästä tiedottamiseen ammattiopistolaisille pitkin projektia.

Varsinainen Amispäivä aloitettiin juhlaa varten tehdyn lipun nostolla sekä musiikki- ja tanssiesityksellä. Ammattiopiston aula oli koristeltu työpajoissa tehdyillä viireillä ja ohjelmassa oli nuoris- ja vapaa-ajanohjaajaopiskelijoiden järjestämiä tutustumisleikkejä ja kilpailuja, jotta eri alojen opiskelijat tutustuivat keskenään. Tarjolla oli mikropitsaa, ja Amispäivän Snapchatia seuranneista arvottiin vuoden makaronien voittaja. Taidevaihteen OMA TILA -projektin tuotoksena syntynyttä uudistettua opiskelijoiden tilaa juhlistettiin samalla. Juhlaan osallistui muutama ryhmä eri koulutusaloilta. Vaikka itse juhla ei mennyt suunnitelmien mukaan, työpajojen tuotokset pääsivät esille ja projektille saatiin juhlava päätös.

Projektissa nuoria saatiin innostettua osallistumaan ja vaikuttamaan ammattiopiston toimintakulttuuriin. Lisäksi toiminnan katsottiin onnistuneen kohentamaan ammattiopiston yhteisöllisyyttä.

Paula Pietilä on Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen opiskelija, joka valmistelee Taidevaihte-hankkeeseen liittyvää pro gradu -tutkielmaa.

Työpajoja ohjasivat tanssitaiteilija Marjo Selin, sirkustaiteilija Mika Formunen sekä kuvataidekasvatuksen opiskelijat Hanna-Kaisa Hyppönen, Hanne Kontiola, Sonja Ripatti, Netta Tamminen ja Paula Pietilä Lapin yliopistosta.

YHTEISTYÖTAHOT:

Monitaideyhdistys Piste, Lapin yliopisto ja Lapin ammattiopisto

Kuvat: Paula Pietilä

SIRKUS, TANSSI, GRAFFITI JA VALOKUVAUS VALLOITTA

STGV-SUMMER CAMP

JUHA MYTKÄNIEMI

Kesällä 2018 järjestimme neljä intensiivityöpajaa, joita olivat: sirkus, tanssi, graffiti ja valokuvaus (STGV). Työpajat olivat samanaikaisia ja nelipäiväisiä. Niihin osallistui nuoria ja nuoria aikuisia. Työpajoissa työskenneltiin taiteellisesti kunnianhimoisesti mutta vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä tukien.

Kesäisten taidetyöpajojen ohjaajat olivat Lapin taiteilijaseuran ja Monitaideyhdistys Piste taiteilijoita: Marjo Ylikorva, Mika Formunen, Matti Martiskainen, Hussam Al Eqaby ja Juha Mytkäniemi. Minä olin vastuussa graffitityöpajasta. Tapahtuman konseptin hahmotuttua otin yhteyden Rovaniemen kulttuurituottaja Roosa Nevalaan, joka myönsi tapahtumalle luvan maalata alikulkutunneli, joka sijaitsi Santa Sport-urheilukeskuksen läheisyydessä Rovaniemellä. Saatuaamme luvat, tilasin työpajaan tarvittavat materiaalit eli noin 100 spray-maalipurkkia ja suuttimia.

Työpajaan oli netti-ilmoittautumisen kautta ilmoittautunut kahdeksan 15–26-vuotiasta nuorta tai nuorta aikuista, joista kuusi pääsi paikalle: kolme nuorta miestä ja kolme aikuista naista. Osalla oli jo aikaisempaa kokemusta spray-maalien käytöstä muun muassa Taidevaihteen edellisten maalaustapahtumien myötä, joten työ oli varsin sujuva. Jotkut osallistujista olivat entuudestaan toisilleen tuttuja, joten myös ideointi ja neuvottelu maalauksesta prosessin aikana oli mutkatonta. Saimme koko alikulkutunnelin päätyineen maalattua. Työskentelyaika oli viisi tuntia jokaiselle päivälle ja työn ollessa miltei valmis, saapuivat muut STGV:n toteuttajat paikalle. Kaikki saivat jättää jälkensä alikulkutunneliin.

Lokaatio oli erinomainen rauhaisuutensa

"The guys in my photography group made really amazing photos" valokuvatyöpajan opettaja Hussam Al Eqaby

ansioista. Saimme rauhassa keskittyä työhön ilman häiriöitä tai vaaratilanteita. Kaiken kaikkiaan tunnelma oli iloisen tyyni. Soitimme musiikkia, keskustelimme paljon graffiti- ja katutaiteesta, kulttuurista ja kulttuureista, matkustamisesta,

kesästä – kaikesta. Tutustuimme hyvin toisiimme neljässä päivässä.

Ohjaajan näkökulmasta katsottuna näin osallistujien työskentelyssä ja kommunikoinnissa huimaa kehitystä. Muoto- ja värikieli kehittyi havaittavasti. Myös osallistujien itsevarmuus tekemisen suhteen kasvoi kuin silmissä ja tämän myötä myös keskustelu niin käsillä olevasta työstä kuin kaikesta muustakin avautui. Jokainen osallistuja myös toivoi, että vastaavaa toimintaa järjestettäisiin Rovaniemellä jatkossakin.

Juha Mytkäniemi on kuvataiteilija ja Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen opiskelija.

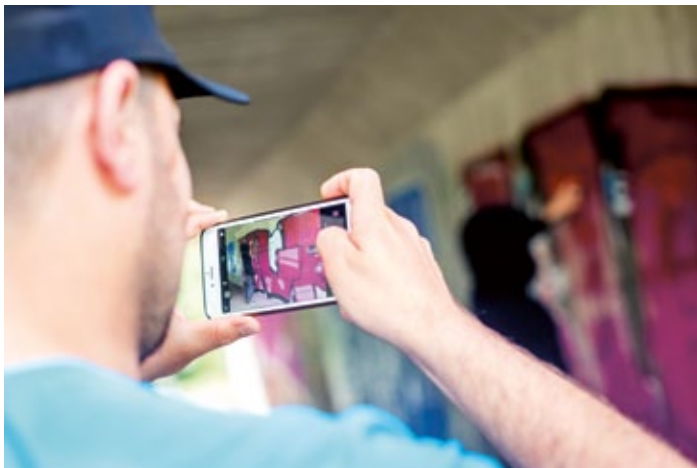
YHTEISTYÖTAHOT

Lapin taiteilijaseura, Monitaideyhdistys Piste, Katukulttuuriyhdistys Transcendenty, Rovaniemen kaupunki

Tanssia ja sirkusta.
Kuva: Karoliina Paatos.

Graffitimaalausta alikulkutunnelissa. Kuva: Karoliina Paatos.

Valokuvausta. Kuva: Karoliina Paatos.

BETWEEN LANGUAGE LEARNING AND ART MAKING:

THE CASE OF FINNISH LANGUAGE STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE ARTGEAR PROJECT

SANDRINE CÔTÉ

“Speech has both an individual and a social side, and we cannot conceive of one without the other”. - Ferdinand de Saussure -

The context

This ArtGear project brought together participants from different fields: students from Finnish language courses, offered to adults by Arffman Consulting Oy, and Finnish native speakers, mostly university students and institution’s language teachers. It was facilitated by visual artist Jouko Alapartanen and art education graduate students Paula Pietilä and myself, Sandrine Côté. Participants from the language courses were coming from a wide range of socio-economic and cultural backgrounds: some had been

established in Finland since years, while others had scarcely arrived. A number of people have high education degrees from their home country’s university, whereas the rest never went to school. Everyone, however, were engaged in an intensive course, determined to learn Finnish language, seeking better job opportunities and/or aiming to ease encounters with the local population.

Broadly defined, the project aimed to encourage a dialogue between immigrants in Finnish Lapland and Rovaniemi local residents. Socially-engaged workshops held within

Figure 1. Participants working on the collective painting with assistance of Jouko in the hallway, Rovaniemi. April 27, 2018. Photo by Juliana Semenova.

Figure 2. Participants finalising the collective painting in the hallway, Rovaniemi. May 3, 2018. Photo by Paula Pietilä.

Figure 3. Participants pinning nails on the outlines of their sketches, Rovaniemi. April 27, 2018. Photo by Paula Pietilä.

the project invited both groups to intervene together. Throughout these workshops, participants were asked to artistically personalise and enhance the learning environment of Finnish language school, more precisely the hallway bringing to the classrooms located in the consulting company facilities.

The project

Over thirty participants attended the first meeting. It is important to mention that participation in the project remained on a voluntary basis from the beginning to the very end. Accordingly, due to the spirit of voluntarism, some participants became regular contributors, while others jumped in for a single session or for disparate hours. Participants who attended the first meeting were randomly divided into three groups comprising a facilitator – Jouko, Paula and myself. Afterwards, they were invited to create a short zine, that would tell more about themselves. Through this preliminary activity, participants and facilitators were given comprehensive opportunity to get to know one another, share ideas on how the hallway can be enhanced and personalised. Additionally, it allowed participants to get started with the creative process and the art material without feeling burdened by a new collective activity. While working on a zine, attendants were differing in their approach: the first ones carefully followed the zine process, demonstrated by the facilitators, meanwhile the second ones used this time to play with the art material provided to them. This introductory task was of great importance for the whole project as it helped to understand each other better and make new connections.

Three art-based proposals were developed in the course of the project. Firstly, a large collective landscape painting was created by participants with assistance of Jouko (Figure 1). Working directly on a wall panel board, primary action of participants was to accentuate the reliefs of some shapes. They made it using light fabric in order to make the principal elements of the landscape stand out from the background. Subsequently, they painted the background and the details with acrylic paints, getting to know more about different techniques from Jouko's experience as visual artist during the whole process (Figure 2).

Figure 4. Participants displaying their compositions in the hallway, Rovaniemi. May 3, 2018. Photo by Paula Pietilä.

In the second team, participants experimented with different bas-relief techniques to produce individual images. It consisted in pinning nails following the outlines of a sketch that was initially made on a small wood board (Figure 3). Lastly participants connected the nails with colourful strings, creating dynamic lines and a variety of geometric compositions (Figure 4).

The third project – including me as a facilitator – invited participants to reflect about shadows and work with their own profile. To begin with, participants carefully thought of postures they would like to project. Secondly, they helped each other to trace their own silhouettes on a large scale paper (Figure 5). Thirdly, participants designed and created unique patterns using colourful cardboard and papers. Some of them were inspired by individual zines, that I mentioned before. Lastly, these works were added to the silhouettes and a mural was finally created (Figure 6).

To conclude, I would like to point out that, this art project has been an interesting challenge from my perspective. Being an exchange student for the whole year in the University of Lapland, the language barrier in this project was subsequently a great deal of pressure for me. According to the fact that we were studying the same textbook, I reckoned a very similar Finnish language background as our participants. Nevertheless, the reality was rather different. My aptitude of communicating in Finnish was far more insufficient compared to participants. However, I realised that what I considered as a weakness at the beginning became beneficial in connecting

Figure 5. Participants tracing their silhouettes, Rovaniemi. April 27, 2018. Photo by Juliana Semenova.

Figure 6. Final silhouette of a participant, Rovaniemi. May 3, 2018. Photo by Juliana Semenova.

with others. Participants felt more comfortable to speak and - both because my lack of language and the temporary nature of me being in Finland - they were delighted to share with me their knowledge.

Sandrine Côté is a visual artist and art educator living and working in Montreal, Quebec, Canada. Having a diversified and international experience in contemporary art education with children, adolescent and adult audiences (in Canada, England and Finland), she is currently completing a master degree at Concordia University, Montreal.

KAKSISUUNTAINEN KOTOUTUMINEN

– TAITEEN JA SOSIAALISEN KOHTAAMISIA

ENNI MIKKONEN

Lähtökohdat

Hankkeen tavoitteet kiteytyivät erityisesti nuorten syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden kehittämiseen sekä heidän sosiaalisen osallisuuden ja työelämävalmiuksien vahvistamiseen. Näitä tavoitteita lähestyttiin monimuotoisella taideperustaisella toiminnalla, josta vastasivat paikalliset taiteilijaseurat sekä Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen oppiaine. Hankkeessa toteutettiin myös sosiaalityön ja kuvataidekasvatuksen tutkimusta ja tiedon tuottamista. Tavoitteena oli luoda tieteiden välistä vuoropuhelua ja kehittää menetelmiä haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten parissa tehtävään työhön ja tutkimukseen. Toiminnan keskiössä ovat erityisesti olleet maahanmuuttajataustaiset nuoret ja päämääränä nuorten kaksisuuntainen kotoutuminen.

Hankkeen toiminta oli kontekstuaalista, kiinnittyen aikaan ja paikkaan; samalla se kuitenkin orientoitui tulevaisuuteen. Tulevaisuusorientaatio pohjautuu muun muassa sosiaalityön eettisiin periaatteisiin, jonka ytimessä ovat epäoikeudenmukaisten rakenteiden haastaminen ja haavoittuvaisessa asemassa olevien asioiden ajaminen (Cemlyn & Briskman 2003, 174). Taideperustaiset työpajat loivat kohtaamisen tiloja eri taustoista tuleville nuorille ja niiden tavoitteena oli ennakkoluulojen vähentäminen. Tilan luominen ja kohtaaminen ei kuitenkaan yksistään riitä, vaan ennakkoluulojen vähentämisessä nähtiin oleellisena yksilöllisen hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteiskunnallisten rakenteiden tarkastelu. Hankkeen toimintojen ytimeen asettui näin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen yksilöllisellä, yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla.

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen on laaja tavoite, jota voi lähestyä eri suunnista (Dominelli, 2010). Esimerkiksi YK määrittelee sosiaalisen oikeudenmukaisuuden olevan ihmisten mahdollisuuksia saavuttaa täysi potentiaa-

linsa yhteiskunnassa (Suomen YK-liitto, 2018). Maahanmuuttajataustaiset nuoret voivat kohdata monenlaisia rakenteellisia esteitä ja sosiaaliin identiteetteihin ja määritelmiin, kuten etnisyyteen, kansalaisuuteen, kieleen, uskontoon, sukupuoleen sekä niiden risteymiin liittyviä hierarkioita, mikä vähentää heidän mahdollisuuksiaan täyden potentiaalinsa saavuttamisessa. Taidevaihdte-hankkeen perustana on ollut tunnistaa noita esteitä ja pureutua niihin käytännön ja tutkimuksen tasolla.

Hankkeessa sosiaalista oikeudenmukaisuutta lähdettiin todentamaan kestävän kehityksen periaatteiden pohjalta. Kestävä kehitys edellyttää globaalia sosiaalista vastuullisuutta (Dominelli, 2010), jonka osana maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen voidaan nähdä. Kulttuurisesti kestävä kehitys merkitsee luovuuden ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta sekä vuorovaikutuksen edistämistä eri kulttuurien sisällä ja välillä. Ekologinen kestävä kehitys huomioitiin hankkeen toimintatavoissa valitsemalla taidetoimintaan ympäristöystävällisiä menetelmiä ja materiaaleja.

Hankkeen arviointia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kehityksessä

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen arviointi on haastavaa käsitteen laajuuden vuoksi. Hankkeen laajempia vaikutuksia on mahdollista arvioida vasta pidemmän ajan kuluttua. Toteutimme hankkeen toimintojen arvioinnin suhteessa kestävän kehityksen periaatteisiin, jotka edistävät sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Noita periaatteita ovat osallisuus ja toimijuus, yhdenvertaisuus, turvallinen tila, luottamus, yhteisöllisyys sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Arviointi pohjautuu eettisesti sensitiiviselle tarkastelulle sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kehityksessä.

OSALLISUUS JA TOIMIJUUS

Työpajojen suunnittelu ja toiminta rakentuivat nuorten osallisuudelle ja toimijuudelle. Tätä vaalittiin muun muassa kuulemalla nuorten ajatuksia, toiveita ja huolia sekä antamalla tilaa ja aikaa heidän keskinäisten suhteiden muotoutumiselle. Osallistujälähtöisyys (Foster, 2012) merkitsi myös tiukan ohjeistuksen välttämistä. Nuoria ohjattiin kuitenkin yksilöllisten tarpeiden mukaan työpajojen toiminnoissa ja heitä tuettiin tunteiden ja heränneiden kysymysten käsittelyssä. Osa nuorista näyttäytyi rohkaisusta huolimatta melko passiivisina. Tämä saattoi johtua yhteisen kielen puuttumisesta, epävarmuudesta tai sosiaalisista esteistä, kuten toiseuden kokemuksesta. Toisaalta, kuten yksi kuvataidekasvatuksen opiskelija arvioi, kaikki osallisuuden kokemukset eivät näy ulospäin, vaan nuoret voivat kokea osallisuutta myös ollessaan vähemmän esillä tai aktiivisia. Vetäytyminen jostain toiminnasta voi olla valinta, joka osoittaa toimijuutta (Juvonen, 2015).

Havainnot korostavat, että osallisuuden ja toimijuuden rakentamisen kannalta on tärkeää jättää tilaa ja aikaa avoimille keskusteluille ja spontaanille reflektoinnille. Kysymyksiä herättävät tilanteet syntyvät usein ennalta-arvaamatta, jolloin ohjaajilla – taiteilijoilla ja tutkijoilla – on oltava resursseja ja keinoja pysähtyä ja arvioida toimintaa uudelleen. Taiteilijat korostivat sen tärkeyttä, että osallistujat saivat toteuttaa omannäköistä tapaansa toimia, mikä lisää osallisuuden ja toimijuuden kokemusta.

YHDENVERTAISUUS

Yhdenvertaisuus pohjautui osallistujien vastavuoroiseen kunnioittamiseen sekä erojen ja erilaisuuksien arvostukseen (Banks, 1995). Osallistujien sosiaalinen tausta, kuten kansallisuus, etnisyys, luokka ja sukupuoli tulivat esiin heidän keskinäisissä suhteissaan ja vaikuttivat vuorovaikutukseen. Työpajoissa pyrittiin tunnistamaan ja purkamaan sosiaalisten kategorioiden välillä olevia hierarkioita. Kielen ja kulttuurin tuottamat erot osallistujien välillä aiheuttivat lähinnä ajoittaista kommunikaation hitautta ja väärinymmärryksiä, mutta suuremmilta ristiriidoilta vältyttiin. Tämä voi osittain myös juontua siitä, että taidetyöpajoihin osallistuvat nuoret ovat lähtökohtaisesti avoimia kohtaamaan eri taustoista tulevia nuoria.

Yhdenvertaisuuden toteutumisessa nähtiin tärkeäksi tunnistaa erojen lisäksi samankaltaisuuDET. Nuoria rohkaistiin löytämään yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja taitoja. Myös taiteilijoiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden rooli nousi yhdenvertaisuuden suhteen keskeiseen asemaan. Asemansa puolesta esimerkiksi työpajoja ohjanneilla taiteilijoilla oli valtaa ja mahdollisuus määrittää osallistumisen muodot ja tavat, ja myös tutkijat ja opiskelijat omasivat tietoon ja asiantuntijuuteen liittyvää valtaa. Valta on kuitenkin suhteissa rakennettua eikä absoluuttista (Hokkanen, 2013), joten sitä pyrittiin jakamaan uudelleen vuorovaikutustilanteissa yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Taiteilijat ja tutkijat olivat myös oppijan roolissa, tiedostaen olevansa osa kaksisuuntaisen kotoutumisen prosessia. Jotta taidetoiminta edistää yhdenvertaisuutta, sen täytyy pohjautua osallistujien tarpeille ja kiinnostuksille sekä valta-asetelmien purkamiselle. Tämä osoittautui myös projektiin sitoutumisen kannalta tärkeäksi.

TURVALLINEN TILA

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kehyksessä on oleellista, että nuoret kokevat olonsa turvalliseksi toimiessaan ryhmässä tai yhteisössä. Lähtökohtana pidettiin sitä, että eri taustoista tulevat nuoret kokevat olevansa kunnioitettuja ja turvassa muun muassa rasismilta, syrjinnältä tai leimaavilta ennakkoluuloilta. Työpajoja järjestettiin sekä julkisissa että suljetuissa tiloissa, jotka luovat erilaiset puitteet esimerkiksi yksityisyyden suojan tai haavoittuvuuden kannalta. Suljetussa tilassa voitiin varmistaa, että nuoria tai heidän identiteettiään vahingoittava käytös jää ulkopuolelle ja he voivat turvallisesti ilmaista ajatuksiaan ja olla omia itseään. Julkisissa tiloissa työpajojen vastuhenkilöt puolestaan eivät voi etukäteen varmistaa, keitä paikalle ilmaantuu ja millaisilla motiiveilla. Tämä vaati ohjaajilta tilanteiden sosiaalisen dynamiikan analysointia ja turvallisen tilan luomista rakentamalla ryhmän sisäistä luottamusta ja yhteenkuuluvuutta. Ohjaajilla oli merkittävä vastuu puuttua epäkunnioittavaan käytökseen. Lisäksi avoimuus ja keskustelu prosessien edetessä olivat tärkeitä tekijöitä osallistujien turvallisuuden tunteen lisäämisessä.

LUOTTAMUS

Työpajoja ohjanneet taiteilijat arvioivat, että nuorten välille syntyi luottamusta ja heidän suhteensa syvenivät toiminnan edetessä. Koska luottamuksellisten suhteiden rakentamisessa yksi oleellinen tekijä on aika, toiminnan lyhytkestoisuus tuotti jossain määrin haasteita. Toisaalta aika ei ole ainoa luottamusta rakentava tekijä, vaan sitä vahvistivat myös keskinäinen kunnioitus ja avoimuus. Luottamusta osoitettiin ja rakennettiin toiminnassa ja keskusteluissa. Esimerkiksi eräs teatterityöpajaan osallistunut musliminainen osoitti luottamusta ryhmän muita naisia kohtaan riisumalla päähuivinsa työpajan aikana. Hän ikäänkuin paljasti itsestään jotain, mitä hän ei julkisella paikalla yleensä tee. Luottamusta lisäsi tässä tapauksessa kanssaosallistujien sukupuoli – kaikki teatterityöpajan osallistujat ja ohjaajat olivat naisia – mutta myös tehdyt teatteriharjoitteet, joissa jokainen osallistuja paljasti oman haavoittuvaisuutensa. Keskinäinen luottamus syntyi näin vastavuoroisessa prosessissa (Törrönen ym., 2016).

YHTEISÖLLISYYS

Taideperustainen toiminta perustui nuorten, taiteilijoiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden vuorovaikutukselle, jossa sekä kuunneltiin toisia että annettiin itsestä. Vastavuoroisessa toiminnassa syntyi parhaimmillaan tunne yhteisöllisyydestä ja kuulumisesta (Törrönen, 2016). Kuuluminen yhteisöön lisää merkityksellisyyden kokemusta ja kotoutumista. Vaikka yhteisen kielen puuttuminen aiheutti välillä haasteita vuorovaikutukselle, yhdessä tekeminen nousi keskeiseksi yhteishengen luojaksi. Yhteisöllisyyden tunnetta rakennettiin esimerkiksi katutaidepäijässä yhteisen maalausten tekemisellä, jossa nuorten muodostamat parit jatkoivat vuorotellen teosta. Sitoutuminen yhteiseen päämäärään sekä läheisyyden osallistujien kesken lisäsivät yhteisöllisyyden kokemusta. Jo hetkellinen, taidetoiminnassa saavutettu yhteisöllisyyden kokemus voi rakentaa siltaa eri kulttuurista tulevien nuorten välille ja vahvistaa näin kaksisuuntaista kotoutumista.

YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN

Yksi hankkeen lähtökohta oli tunnistaa sosio-poliittinen konteksti, missä taideperustainen toiminta tapahtui. Hanke osoitti, miten taiteella on mahdollisuus tuoda esiin ja ehdottaa ratkaisuja yhteiskun-

nallisiin epäkohtiin (Dewhurst, 2014). Erityisesti mikrotason rakenteiden vaikutus taideperustaisessa toiminnassa oli helposti havaittavissa. Opiskelijat toivat esiin, että esimerkiksi kouluympäristön rakenteet ja totutut tavat saattoivat hidastaa taide menetelmien käyttöä. He ehdottivat ratkaisuksi kotoutumista edistävän taidetoiminnan integroimista peruskoulujen opintoihin. Rakenteellisten muutosten kehittäminen yhteistyössä eri instituutioiden välillä on osa kotoutumisen edistämistä.

Julkisen tilan käytön sekä performanssien ja yhteisötaideteosten esittäminen osana hanketta voi nähdä yhteiskunnallisena vaikuttamisena. Hanke toi esille nuorille tärkeitä aiheita taiteen keinoin. Näitä olivat esimerkiksi tulevaisuuden haaveet ja pelot, identiteettiin tai ihmissuhteisiin liittyvät kysymykset sekä yleisesti maahanmuuttoon liittyvät teemat. Ulkopuoliset ihmiset osoittivat kiinnostusta ja antoivat positiivista palautetta julkisesta toiminnasta, jossa nuoret maalasivat tai tanssivat esimerkiksi ostoskeskuksessa tai kadulla. Tämä toi erilaisia marginaaleja näkyville positiivisessa valossa, rikastutti kaupunkikulttuuria ja herätti keskustelua. Julkisissa tiloissa tapahtuva toiminta voi pidemmällä tähtäimellä vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja moninaisuuden normalisointiin, mikä lisää kaksisuuntaista kotoutumista. Naisten teatterityöpajassa tehty näytelmä muuttamisesta ja pysymisestä käsitteli identiteettiin ja kotiin, pakkenemiseen ja pelkoon, sekä ennakkoluuloihin ja valtaan liittyviä kysymyksiä. Näytelmää esitettiin satunnaisen yleisön lisäksi kaupungin valtuustolle, minkä toivottiin herättävän ajatuksia päättäjissä liittyen kotoutumis- ja maahanmuuttopolitiikkaan (Pohjola, Laitinen & Seppänen, 2015).

Taideperustaisen toiminnan haasteita kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta

Yhdeksi haasteeksi hankkeessa nousi työpajaprojektien lyhytkestoisuus. Kasvatuksessa yleensä, kuten myös kotoutumisessa, on kyse hitaista prosesseista ja esimerkiksi yhteisöllisen taidekasvatuksen periaatteiden soveltaminen kotoutumisen edistämässä – erityisesti toiminnallisen, refleksiivis-esteettisen yhteisön rakentamisen tukeminen – osoittautui lyhytkestoisessa toiminnassa haastavaksi (Hiltunen 2009, 255–260). Lisäksi nuorten sitoutuminen taidetoimintaan oli vaih-

televaa: ryhmäytymistä ei aina tapahtunut pidemmällä tähtäimellä, vaikka kohtaamiset olivatkin pääasiassa luottamuksellisia ja keskinäinen yhteys syntyi hetkellisesti.

Yksi suurimpia haasteita nuorten kanssa toimiessa oli yhteisen kielen puuttuminen. Kielen rooli hankkeessa osoittautui kaksisuuntaiseksi: yhtäältä puuttuva yhteinen kieli rajoitti vuorovaikutusta, aiheuttaen ajoittain väärinkäsityksiä ja hankaloittaen yhteistä toimintaa. Toisaalta työpajojen ohjaajat toivat esiin muun muassa liikkeen ja visuaalisen ilmaisun mahdollisuudet kielimuurin ylittämässä ja vuorovaikutuksen syntymisessä. Sanaton viestintä taideperustaisin menetelmin tuotti luovaa vuorovaikutteista ymmärrystä, joka ei aina tarvinnut puhuttua kieltä tuekseen. Kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta olisi kuitenkin ollut hyvä, jos prosessin jossain vaiheessa olisi ollut mahdollista käyttää tulkia syventämään ja vahvistamaan kommunikaatiota. Näin olisi voitu varmistaa se, että osallistujat saavat ilmaista tunteitaan, odotuksiaan ja kysymyksiään hallitsemallaan kielellä. Toisaalta yksi hankkeen tavoitteista oli suomen kielen oppiminen yhteisen tekemisen kautta. Vaikka kommunikaatio ilman kieltä oli välillä hyvinkin rajallista, loi taideperustainen toiminta mahdollisuuden kielen oppimiselle sekä tilaisuuden kehittää keinoja ymmärretyksi tulemiselle sanattomalla viestinnällä.

Yksi hankkeen ydinkysymys oli, miten varmistaa nuorten aito osallisuus ja toimijuus työpajojen suunnittelusta toteutukseen. Osaltaan ajan rajallisuus, eri toimijoiden tavoitteiden kohtaamattomuus, sekä jossain määrin myös sosiaaliset hierarkiat, kuten sukupuoli, vähensivät osallisuutta. Näistä rajoitteista käytiin kuitenkin avointa dialogia työryhmissä ja nuorten kanssa prosessien eri vaiheissa. Osallistujalähtöisyyttä pyrittiin varmistamaan luomalla tilaa ja turvallisuuden tunnetta sekä kohtaamalla tasavertaisesti kaikki osallistujat. Myöhemmän arvion kohteeksi jää, jäivätkö nuorten välille syntyneet suhteet työpajojen sisälle vai jatkuvatko ne myös toiminnan jälkeen.

Taidemenetelmien mahdollisuuksia kotoutumisen edistämisessä

Yksi hankkeen taiteilijoista arvioi, että parhaimmillaan yhdessä tekeminen taiteen parissa tuotti kollektiivista älykkyyttä ja luovuutta, joka ylittää

yksilöiden potentiaalin. Taidemenetelmien todettiin myös sisältävän ainutlaatuisia mahdollisuuksia kriittisyyteen ja keskusteluun yhteiskunnallisesti aroistakin teemoista, kuten ennakkoluuloista, rasismista ja maahanmuuttajuuteen ja turvapaikanhakijoihin liittyvistä yleisistä asenteista (Huttunen, 2004). Taideperustainen yhteisöllinen toiminta voi purkaa esimerkiksi paljon puhuttuja jakolinjoja liittyen ihmisten asenteisiin maahanmuuttoa kohtaan: yhteisöllisessä toiminnassa on lopulta aina kyse kompromisseista ja toisen huomioonottamisesta. Kompromissien tekeminen ei kuitenkaan tarkoita sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteista tinkimistä.

Osassa työpajoista päästiin syvälle tiettyjen teemojen käsittelyssä, liittyen esimerkiksi etiikkaan ja moraaliin tai kulttuuriin kysymyksiin. Toiset työpajat taas rakentuivat konkreettisemmalle yhdessä tekemiselle. Tähän vaikuttivat muun muassa taidemuoto, tila ja asetetut tavoitteet. Lisäksi käsiteltyihin teemoihin vaikuttivat ennustamattomat tekijät, kuten osallistujien persoonalliset ominaisuudet, ryhmäytyminen ja nuorten keskinäinen vuorovaikutus. Taideperustaiset menetelmät loivat kuitenkin mahdollisuuden nuorten tarpeista nousevien teemojen monipuoliseen käsittelyyn.

Taidevaihde-hanke osoitti, että osallistumisen taideperustaiseen toimintaan, joka pohjautuu eettiselle sensitiivisyydelle ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoitteille, on parhaimmillaan voimauttava ja toimijuutta lisäävä kokemus. Se rakentaa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisen nuoren toimijuutta niin, että hänen on mahdollista säilyttää oma kulttuuritaustansa ja identiteetinsä sekä samalla kokea olevansa suomalaisen yhteiskunnan täysivaltainen jäsen. Taidemenetelmät luovat perustaa tälle moninaisuutta kunnioitavalle tasapainolle, mikä ehkäisee syrjäytymistä ja lisää työelämämahdollisuuksia. Erään teatterityöpajaan osallistuneen naisen kommentti kuvastaa, miten osallistuminen oli lisännyt hänen rohkeuttaan puhua tuntemattomille ja sitä kautta saada onnistumisen kokemuksia myös työssään: “Ennen en uskaltanut puhua tuntemattomille ja pysyttelin (*asiakaspalvelu-) työssäni takahuoneessa, mutta nyt olen rohkeampi, uskallan olla myös kassalla”. Tämänkaltaiset yksilöiden voimaantumista lisäävät kokemukset luovat pohjaa kaksisuuntaiselle kotoutumiselle.

Kirjallisuus:

- Banks, Sarah (1995). *Ethics and values in social work*. London: Palgrave Macmillan.
- Cemlyn, Sarah & Briskman, Linda (2003). Asylum, children's rights and social work. *Child and Family Social Work* 8, 163–178.
- Dewhurst M (2014). *Social Justice Art. A Framework for Activist Art Pedagogy*. Cambridge: Harvard Education press.
- Dominelli, Lena (2010). *Social Work in a Globalizing World*. Cambridge and Malden: Polity Press.
- Foster, Victoria (2012). The pleasure principle: employing arts-based methods in social work research. *European Journal of Social Work* 15(4): 532–545.
- Hiltunen, Mirja (2009). Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä. *Acta Universitatis Lapponiensis* 160, Rovaniemi: Laplands University Press.
- Hokkanen, Liisa (2013). Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalisuudessa asiana. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalisuudessa* (s. 55–86). Tampere: Vastapaino.
- Huttunen, Laura (2004). Kasvotun ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.): *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista* (s. 134–154). Helsinki: Gaudeamus
- Juvonen, Tarja (2015). *Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä*. Helsinki: Julkaisija/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, ISSN 1799-9219; 165.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2015). *Rakenteellinen sosiaalisuus*. United Press Global.
- Suomen YK-liitto (2018). Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden päivä. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk-paivat/sosiaalisen-oikeudenmukaisuuden-paiva>. Luettu 3.6.18.
- Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) (2016). *Vastavuoroinen sosiaalisuus*. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Törrönen, Maritta (2016). Vastavuoroinen yhteisöllinen luonne. Teoksessa Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalisuus* (s. 39–56). Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.

Enni Mikkonen (YTT) on tutkijatohtori sosiaalisuuden oppiaineessa Lapin yliopistossa. Hän on tutkinut hankkeessa sosiaalisuuden ja taideperustaisten menetelmien yhdistämistä tutkimuksessa sekä kotoutumisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämistä.

TAIDEVAIHDE -HANKE

TOIMIJAT

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan kuvataidekasvatuksen ja soveltavan kuvataiteen koulutuksessa on pitkäkestoista kokemusta osallistavien taidetoimintojen kehittämisestä ja toteuttamisesta. Perustana on yhteisö, taide ja ympäristö -opintokokonaisuuden parissa kehitetyt toimintatavat sekä kansainvälisestä yhteistyöstä saadut kokemukset. Hankkeen taustalla on useita aikaisempia Lapin yliopiston kehittämis- ja tutkimushankkeita, jotka luovat tutkimukseen perustuvaa pohjaa yhteisöllisyyden ja sosiaalisen osallisuuden tukemiseen taiteen ja taidekasvatuksen keinoin.

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta on osatoteuttanut syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä hankkeita vuodesta 2000 alkaen. Muun muassa Nuorten hyvinvoinnin ankkurit -hankkeen (ESR) lähtökohtana oli lappilaisten nuorten hyvinvoinnin edistäminen sekä nuorten syrjäytymisen, yksinäisyyden ja mielenterveyden ongelmien ehkäiseminen ja vähentäminen peruskoulun jälkeisessä siirtymävaiheessa. Hankkeessa etsittiin keinoja, jotka vahvistavat nuorten kiinnostumista kotiseudulleen sekä opintoihin ja työmarkkinoille. ArctiChildren -hanke toteutettiin Suomessa, Venäjällä, Ruotsissa ja Norjassa, ja siinä vahvistettiin yliopisto-/korkeakoulu- ja koulu-yhteisöjen sekä lasten ja nuorten parissa toimivien yhteistyötä Barentsin alueella kehittämällä toimintamalleja lasten ja nuorten psykososiaalista hyvinvoinnin tukemiseen.

Taidevaihide-hankkeessa taiteiden tiedekunnan kuvataidekasvatuksen ja soveltavan kuvataiteen opiskelijat osallistuvat taidetoiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen ohjattuina ja yhteistyössä taiteilijaseurojen ammattitaiteilijoiden kanssa. He arvioivat ja kehittävät toimintaa toimintatutkimuksen keinoin maisteritutkimuksissaan.

Lapin yliopiston sosiaalityön oppiaine

Sosiaalityön oppiaineen tutkimusalueet liittyvät hyvinvoinnin ja marginaalisuuden kysymyksiin, sosiaalityön käytäntöihin, koulutukseen ja asiantuntijuuteen sekä muuttuvaan yhteiskuntaan, palvelujen tarpeisiin ja toimivuuteen, ja arkielämään. Lapin yliopiston sosiaalityön oppiaineessa tutkijoilla on vankkaa kokemusta sosiaalisten ilmiöiden ja kulttuuristen kysymysten tutkimisesta osana yksilöiden ja perheiden arkea, yhteisöllisistä menetelmistä, sekä sosiaalityön tutkimuksesta globaalista näkökulmasta. Tutkimuksella on vahva käytäntöyhteys ja yhteiskunnallinen ja rakenteellinen tietopohja. Hankkeessa tehty yhteistyö syventää ja laajentaa sosiaalityön asiantuntemusta. Taidelähtöisyys on tärkeä avaus sosiaalityön menetelmälliseen osaamiseen ja tutkimukselliseen tiedonmuodostukseen.

Taidevaihide-hankkeessa sosiaalityön tutkijat ja opiskelijat havainnoivat ja osallistuvat hankkeen taidetoimintaan sekä dokumentoivat, kokoavat ja analysoivat hankkeen kuluessa kertyvää tietoa. Sen avulla on mahdollista arvioida taidelähtöisten menetelmien toimivuutta ja kehittää monitieteistä ja -menetelmällistä yhteistyötä sosiaalityön tavoitteiden, eli sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, kotoutumisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon edistämiseksi.

Monitaideyhdistys Piste

Monitaideyhdistys Piste on monitaiteinen taidealojen ammattilaisten yhteisö. Sen tavoitteena on kehittää eri taidealojen toimintaa sekä edistää taidetoiminnan avulla terveyttä ja hyvinvointia Lapissa. Piste tuottaa esityksiä, tapahtumia ja taidekasvatusta. Pisteeseen osaamisalueita ovat työskentely erityisryhmien parissa, esitysten valmistaminen sekä monitaiteinen työ. Yhdistyksen koti

on pohjoisessa, mutta esitykset ja työpajat kiertävät eri puolilla maata ja maailmaa.

Monitaideyhdistys Piste on perustettu kesällä 2007. Jäseniä yhdistyksessä on 15. Yhdistyksen jäsenet ovat omilla taiteen aloillaan korkeasti koulutautuneita ja pitkän uran omaavia ammattitaiteilijoita, taidekasvattajia ja/tai luokanopettajia. Pisteen jäsenistössä on teatterin, sirkustaiteen, musiikin, nukketeatterin, tanssin, kuvataiteen, yhteisötaiteen ja valosuunnittelun ammattilaisia.

Yhdistyksen ensimmäinen projekti heti perustamisen jälkeen oli aloittaa maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten monitaiteinen työpajatoiminta Rovaniemellä yhteistyössä opettajien kanssa, jotka työskentelivät integrointiluokkien parissa. Tämä työ on jatkunut vuosien saatossa muuttaen muotoaan ja kehittyen vastaamaan kohderyhmien tarpeita vaihtuvissa taideprojekteissa. Nuorten ryhmät ovat esimerkiksi osallistuneet valtakunnallisiin sirkustaidetapahtumiin, esiintyneet maksuttomissa tapahtumissa, tehneet ympäristötaidetta, osallistuneet ravintolapäivien ruokamyynnin ja pienten taidetapahtumien järjestämiseen Pisteen ohjaajien avustamina. Työ maahanmuuttajanuorten kanssa on lisännyt ohjaajien ja nuorten tietoisuutta toistensa kulttuureista, opettanut nuorille monia käytännön asioita ja ollut samalla sekä hauskaa että haasteellista.

Taidevaihte-hankkeessa Monitaideyhdistys Pisteen vastuulla on ollut Erilaisuus näkyväksi -työpajojen ja esitysten tuottaminen. Lisäksi Piste on osallistunut 9-luokkalaisille suunnattujen työpajojen tuottamiseen. Pisteen tuottajana on työskennellyt Ninni Korkalo.

Lapin taiteilijaseura

Lapin taiteilijaseura on ammattitaiteilijoiden järjestö kuvataiteen alalla Lapissa. Seurassa on vuonna 2018 jäseniä 113. Taiteilijoista osalla on kuvataideopettajan koulutus tai opintoja soveltavan kuvataiteen alalta. Lapin taiteilijaseura on organisaatio, joka työllistää taiteilijoita erilaisiin kehittämishankkeisiin yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa. Taiteilijaseura kehittää taiteeseen perustuvia palveluita ja toimii välittäjätahona taiteilijoiden, kuntien ja yritysten välillä. Taiteilijaseurassa työskentelee tuottaja-galleristi.

Lapin taiteilijaseuralla on aiempaa kokemusta monikulttuurisesta taidekasvatuksesta ja kotouttamistyöstä taiteen keinoin. Yhdistys on toteuttanut vuodesta 2009 alkaen taidetyöpajoja maahanmuuttajataustaisille nuorille ja perheille erilaisilla määräaikaikaisilla avustuksilla ja hankerahoituksilla. Osa jäsentäiteilijoista on profiloitunut yhteisötaiteeseen, jonka ytimessä on sosiaalista hyvinvointia tukevat taiteelliset prosessit erilaisissa yhteisöissä.

Lapin taiteilijaseuran näkökulma Taidevaihte-hankkeeseen on ollut lisätä ammattitaiteilijoiden osallistumista oman työnsä kautta maahanmuuttajien kotouttamiseen. Taiteilijaseura onkin työllistänyt taiteilijoita hankkeessa toteutettujen työpajojen ohjaajiksi.

TUTKIMUSARTIKKELIT,

JOISSA TAIDEVAIHDE-HANKETTA KÄSITELLÄÄN

Hiltunen, Mirja (tulossa). Taidevaihde - aikalaisaiteen toimintatapoja soveltamassa. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen & T. Jokela (toim.). *Suhteessa maailmaan. Ympäristöt oppimisen avajaina*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Hiltunen, Mirja & Mikkonen, Enni & Niskala, Anne & Douranou, Kalomaira & Patrignani, Emma (2018). My Stage – sharing and creating a story of our past, present, and future in Finnish Lapland. *Synnyt/Origins: Finnish Studies in Art Education*, 1/2018: 1–19.

Mikkonen, Enni & Laitinen, Merja & Hiltunen, Mirja (tulossa). Encounters and co-creation – Interdisciplinary art-based action research addressing immigration and social integration. *Qualitative Social Work*.

Mikkonen, Enni (tulossa). Arts based approaches to challenge cultural otherisation in social integration processes. Special issue on International Migration and Youth Child and Family Welfare.

Mikkonen, Enni (tulossa). Questioning cultural otherisation: Art-based methods in social work with young immigrants. På Spissen / Dance Articulated. <http://ps.noda.no/index.php/ps>

Nykänen, Tapio & Koikkalainen, Saara & Seppälä, Tiina & Mikkonen, Enni & Rainio, Minna (2017). ”Pakolaiskriisi” poikkeuksien aikana. Teoksessa Korhonen, Kalle & Lähde, Ville & Vehkoo, Johanna (toim.): *Jakautuuko Suomi?* Helsinki: Koneen säätiö.

Nykänen, Tapio & Koikkalainen, Saara & Seppälä, Tiina & Mikkonen, Enni & Rainio, Minna (2018). Poikkeusajan tilat: vastaanottokeskukset pohjoisessa Suomessa. Teoksessa Lyytinen, Eveliina (toim.): *Turvapaikanhakijat ja pakolaisuus Suomessa*. Helsinki: Siirtolaisuusinstituutti.

Nykänen, Tapio & Koikkalainen, Saara & Seppälä, Tiina & Mikkonen, Enni & Rainio, Minna (tulossa). The Historical Moment: Affects of Exception during the ‘Refugee Crisis’ in (Northern) Finland. *Nordic Journal of Migration Research*.

Näyttelyt

Art Gear in Relate North, Kopio Galleria, Lapin yliopisto 12.–30.11.2017

Paths mine and taken by others / Omia ja toisten polkuja, Aalto-yliopisto, 18.–21.6.2018

Taidevaihde. Varjo Galleria, Lapin yliopisto, 2.–18.10.2018

Lehtiartikkelit ja muu näkyvyys

Hiltunen Mirja & CO, (2017) Art Gear. Relate North 2017. (Näyttelykatalogi) Art and Design for Education and Sustainability (s. 3–4). Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kinnunen, Timo. (2018) Kaksisuuntaista kotoutumista monialaisesti yläkoulussa. *Kuvataideopettajaliitto ry. Taidekasvatuslehti Stylus* 1/2018, 22–23.

Kuvataideopettajat ry:n vuosittain myöntämä Myötätuulta kuvataiteesta -kunniakirja 2017 Taidevaihde - Nuorten kaksisuuntainen kotoutuminen -hankkeelle.

Hyvinvoinnin vuosikello. Sosiaalisen vahvistamisen toimintamalli yhteisölliseen hyvinvointityöhön perusopetuksessa (2018). Teoksessa 9.luokan teemat joulu–toukokuun ajalta on tehty yhteistyössä Lapin yliopiston Taidevaihde-hankkeessa. Taidevaihe-hankkeen kirjoittajat: Helmiina Tyni, Hanna Ylilähti, Vilma Talasjärvi & Maija Lampela. Saatavilla osoitussa: <https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=22f675c8-f199-48ee-94a4-80cc0d619be4>

Pro gradu -tutkielmat

Jokiaho, Josefiina & Penttilä, Verna (2018). Kotouttaminen ja katutaide kuvataidekasvattajien ja taiteilijoiden yhteistyön kehityskenttänä.

Hintsala, Anni (2017). OMA TILA – Osallistuvan suunnittelun menetelmät nuorten kaksisuuntaisessa kotouttamisessa

Hietaniemi, Henriikka (2018). Future Reflections – taideperustainen toimintatutkimus nuorten kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämisestä videotaidetyöpajassa

Kinnunen, Timo (2017). Kaksisuuntaista kotoutumista monialaisesti – Toimintatutkimus kulttuurienvälisen osaamisen edistämisestä yläkoulussa kuvataidekasvatuksen keinoin

Douranou, Kalomaira (2018). Embrace multiculturalism through arts-based workshops: Qualitative evaluation using visual representations.

Martiskainen, Matti (tulossa) Tanssi kaksisuuntaisen kotoutumisen tukena TaideVaihde -hankkeessa systemisen hyvän kehän teorian näkökulmasta.

Tässä julkaisussa esitellään monitaiteista työpajatoimintaa sekä kuvataidekasvatuksen ja sosiaalityön yhteistyötä, jota on tehty Lapissa Taidevaijde-hankkeessa vuosina 2016–2018. Toiminnassa on tuettu nuorten kaksisuuntaista kotoutumista kulttuurisesti moninaiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Hankkeen työpajoissa on kehitetty taideperustaisia toimintamalleja osallistujien vuorovaikutuksen rikastamiseen. Nuorille merkityksellisiä asioita on jaettu osallistujien ja yleisöjen kesken teoksissa ja tapahtumissa. Taidetoiminta on tukenut osallisuutta, joka on merkittävä tekijä kotoutumisessa. Taidevaijde-hankkeen toteuttajina ovat olleet Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan kuvataidekasvatuksen pääaine, Lapin yliopiston sosiaalityön oppiaine, Lapin taiteilijaseura ja Monitaideyhdistys Piste. Hankkeen rahoittajia ovat olleet Euroopan sosiaalirahasto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Lapin yliopisto, Monitaideyhdistys Piste ja Lapin taiteilijaseura.

